

Moda u Japanu: od kimona do suvremene ulične mode

Milina, Lucija

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:572219>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-17**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Filozofski fakultet

Odsjek za azijske studije

LUCIJA MILINA

MODA U JAPANU: OD KIMONA DO SUVREMENE ULIČNE MODE

Završni rad

Pula, rujan 2022.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Filozofski fakultet
Odsjek za azijske studije

LUCIJA MILINA

MODA U JAPANU: OD KIMONA DO SUVREMENE ULIČNE MODE
Završni rad

JMBG: 0303090247, redovita studentica

Studijski smjer: Preddiplomski studij japanskog jezika i kulture

Predmet: Elektronički izvori za učenje japanskog jezika i kulture

Znanstveno područje: Humanističke znanosti

Znanstveno polje: Filologija

Znanstvena grana: Japanologija

Mentorica: izv. prof. dr. sc. Irena Srdanović

Sumentorica: Stefani Silli, lekt.

Pula, rujan 2022.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana Lucija Milina, kandidatkinja za prvostupnicu Japanskog jezika i kulture, ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Studentica
Lucija Milina

U Puli, 26. 9. 2022. godine

IZJAVA o korištenju autorskog djela

Ja, **Lucija Milina** dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom „MODA U JAPANU: OD KIMONA DO SUVREMENE ULIČNE MODE“ koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, 26. 9. 2022. (datum)

Potpis
Lucija Milina

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. POVIJEST KIMONA	2
2.1 RAZDOBLJE HEIAN.....	2
2.2 IZMEĐU RAZDOBLJA HEIAN I EDO.....	5
2.3 RAZDOBLJE EDO.....	6
2.4 RAZDOBLJA MEIJI, TAISHŌ I SHŌWA.....	8
2.5 KIMONO U 21. STOLJEĆU.....	13
3.KIMONO I RODNE ULOGE U JAPANU	15
4.PRIMJERI POPULARNIH TRENDOVA ULIČNE MODE	19
4.1 <i>KAWAII</i>	19
4.2 LOLITA.....	22
4.3 GYARU I GYARU-O.....	24
5. UTJECAJ JAPANA NA GLOBALNU MODNU INDUSTRIJU	25
ZAKLJUČAK	31
LITERATURA	32
SAŽETAK	34

1. UVOD

Svrha ovog rada je pružiti kratak pregled povijesti japanske mode, te saznati koji je odnos i veza između japanskog društva i odijevanja kimona. Povijest kimona započela je u razdoblju Heian, kada su ga pučani nosili kao svakodnevnu odjeću, a aristokracija ispod slojeva raskošnijih haljina. Od šesnaestog stoljeća kimono je postao glavni odjevni predmet svih društvenih slojeva te je i danas najprepoznatljiviji simbol tradicionalne japanske kulture. Kimono ima važnu ulogu u japanskom društvu i kulturi. Nosi se u ključnim životnim trenucima Japanaca, poput prvog posjeta svetištu i tijekom svečanih ceremonija, kao i prilikom tradicionalnih obreda kao što je čajna ceremonija. Ova tema jednako je relevantna danas kao što je bila i prije sto godina, te kao što će sigurno biti i za sto godina - kimono je duboko ukorijenjen u japansku povijest i uvijek će biti ključan dio razgovora o japanskom društvu i kulturi. O japanskoj modi općenito dostupno je mnogo literature, no ovaj rad će se posebno usredotočiti na dvije teme: tradicionalnu modu i suvremenu uličnu modu. Prva polovica rada pružit će povijesni pregled razvoja kimona i njegovu današnju ulogu u japanskom društvu. Druga polovica rada bavit će se suvremenom uličnom modom, tzv. *street fashion* stilom, po kojem je Japan sve više poznat zahvaljujući društvenim medijima, te značajem japanske mode i japanskih modnih dizajnera za Zapadnu modnu scenu kroz povijest. Kroz rad se termini „Zapad“ i „zapadnjačka odjeća“ odnose na kulturu i odjeću Zapadnih Europljana i stanovnika Sjeverne Amerike. Glavni istraživački ciljevi rada su odgovoriti na pitanja kako se silueta kimona mijenjala kroz povijest; što je kimono simbolizirao u različitim povijesnim razdobljima; propitivanje rodni uloga japanskog društva kroz oblačenje tradicionalne i zapadnjačke odjeće; te koja je uloga kimona u japanskoj modi danas - kako u visokoj modi tako i u uličnoj modi. Prvo poglavlje rada, *Povijest kimona*, opisuje razvoj najpoznatijeg japanskog odjavnog predmeta kroz povijest, od razdoblja Heian do 21. stoljeća. Podijeljeno u pet potpoglavlja, ovo poglavlje pruža uvid u povijesne i društvene okolnosti koje su zaslužne za nastanak kimona današnjice, uz promjene u silueti kimona i načinima ukrašavanja tkanina kroz povijest. U drugom poglavlju, *Kimono i rodne uloge u Japanu*, predstavljena je veza između kimona i rodni uloga japanskog društva, u prošlosti i danas. Posebno se osvrćemo na konkretan primjer razlika u odijevanju djevojaka i mladića prilikom tradicionalne proslave Dana punoljetnosti, te kako zapadnjačka odjeća podrazumijeva ideale koji su u suprotnosti

s idealima povezanim s tradicionalnom japanskom odjećom (Goldstein Gidoni, 1999.). U trećem poglavlju, *Primjeri popularnih trendova ulične mode*, opisane su tri japanske modne supkulture: *kawaii*, Lolita i Gyarū. Iako vizualno potpuno različite, ono što je zajedničko svakoj japanskoj supkulturi je pobuna protiv tradicije, što je objašnjeno u svakom potpoglavlju. U četvrtom poglavlju, *Utjecaj Japana na globalnu modnu industriju*, u prvoj polovici poglavlja prikazan je početak utjecaja japanske kulture na umjetnost Zapada, odnosno fenomena znanog kao *japonizam*. Druga polovica četvrtog poglavlja fokusira se na utjecaj japanskih dizajnera na današnju visoku modu. Predstavljen je rad dizajnera Issey Miyakea, Yohji Yamamota i Rei Kawakubo, koji su glavni predstavnici avangardnog modnog stila.

2. POVIJEST KIMONA

2.1 RAZDOBLJE HEIAN (794. - 1185.)

Prije razdoblja Heian, u ranom Japanu, nosila se odjeća praktična za narod zemljoradnika: u razdoblju Jōmon (14 000. pr. Kr. - 300. pr. Kr.), odjeća se izrađivala od materijala poput konoplje i češljane vune. Bila je jednostavna i nije bilo razlike između odjeće za muškarce i za žene. U razdoblju Yayoi (300. pr. Kr. - 300.), na odjeću je uvelike utjecao razvoj u uzgoju riže, kao i prelazak društva sa zajednice lovaca i sakupljača na agrarno društvo. Nosila se odjeća prikladna za rad na rižinim poljima, poput nezašivene tkanine omotane oko tijela, još uvijek bez razlike između muške i ženske odjeće. U razdoblju Yamato (300. - 550.) izrađivane su grobne figurice zvane *haniwa* koje nam daju uvid u odjeću Yamato razdoblja: dvodijelni komplet s hlačama za muškarce i suknjom za žene. Tijekom razdoblja Asuka (550. - 646.) i razdoblja Nara (646. - 710.) na odjeću vremena utjecao je doticaj s Kinom. Japanska vlada preuzela je kineske zakone o klasnom odijevanju, koji su određivali dopuštene stilove i boje odjeće ovisno o društvenom položaju. Šivaće metode postale su sofisticiranije, a odjeća aristokracije postala je duža i šira. Pripadnici ostalih društvenih slojeva još uvijek su nosili odjeću sličnu ranijim razdobljima.¹

Povjesničari razdoblja Heian dijele na rani i kasni Heian. U ranom razdoblju Heian (794. - 894.) Kina je nastavila imati dominantan utjecaj na japansku kulturu.

¹Slade, T., 2009. Japanese Fashion: A Cultural History. Berg, str. 29.-30.

Tada je na vlasti bio car Kanmu, koji je vladao gotovo trideset godina i bio je jedan od najmoćnijih japanskih vladara. Za svoje vladavine, car Kanmu je preselio glavni grad iz Nare u Heian (današnji Kyoto).² Početak kasnog razdoblja Heian označava 894. godina, kada su japanski vladari odlučili prestati slati misionare u Kinu. Ovaj prekid političkog kontakta s Kinom potrajao je narednih 400 godina, a glavni razlog mu je bio raspad kineske dinastije Tang. Zbog nemira u Tang dinastiji, došlo je do pobuna u kineskom i korejskom društvu, zbog čega su japanski vladari prekinuli veze s Kinom i korejskim poluotokom, kako se društveni nemiri ne bi proširili i u Japanu. Također, problemi u Kini zaustavili su napredak zemlje, tako da za Japan tada više nije bilo nikakvih novih izuma ili ideja koje bi preuzeli od Kine.³ Najutjecajnija dvorska obitelj razdoblja Heian bila je obitelj Fujiwara, čiji su članovi djelovali kao namjesnici zvani *sesshō* za careve koji su bili premladi da preuzmu vlast. Pomoću različitih oblika manipulacije, poput udaje žena klana Fujiwara za careve, s vremenom je obitelj Fujiwara zavlada u ime japanske carske obitelji.⁴

Kao posljedica rasta moći i utjecaja obitelji Fujiwara na carskom dvoru došlo je do razvoja bogate kulture, a razdoblje Heian postalo je znano kao zlatno doba japanske umjetnosti.⁵ Kako je izolacijom od Kine nestao kineski utjecaj na Japan, mogla se razviti isključivo japanska kultura, za što je zaslužna aristokracija.⁶ Sa svakodnevnim životom aristokracije upoznati smo preko nekoliko književnih djela iz toga vremena, koje su napisale dvorske dame. Najpoznatiji roman razdoblja Heian je *Genji Monogatari* („Priča o Genjiju“, oko 1003.), autorice Murasaki Shikibu, čija se radnja odvija na dvoru. Iz romana saznajemo kako je pisanje poezije, vježbanje kaligrafije, slikanje i bavljenje glazbom bilo među omiljenim aktivnostima aristokracije.⁷ U društvu koje je cijenilo ljepotu, harmoniju, eleganciju i profinjenost, puno pozornosti bilo je posvećeno odijevanju.

Na prizorima ilustriranog svitka romana *Genji Monogatari* možemo razaznati model svečane dvorske odjeće naziva *jūnihitoe* („dvanaest slojeva“) kojeg su nosile plemkinje i dvorske dame razdoblja Heian. Sastojao se od više slojeva svilenih haljina (obično deset do dvadeset i pet) koji su bili tanki i providni, tako da su

² Andressen, C., 2002. A short history of Japan: From Samurai to Sony. Allen & Unwin, str. 40.

³ Andressen, C., 2002. A short history of Japan: From Samurai to Sony. Allen & Unwin, str. 41.

⁴ Andressen, C., 2002. A short history of Japan: From Samurai to Sony. Allen & Unwin, str. 41.

⁵ Slade, T., 2009. Japanese Fashion: A Cultural History. Berg, str. 30.

⁶ Henshall, Kenneth G., 2004. A History of Japan: From Stone Age to Superpower. Palgrave Macmillan, str. 29.

⁷ Andressen, C., 2002. A short history of Japan: From Samurai to Sony. Allen & Unwin, str. 43.

nastajale nove boje kada su se nosili jedni iznad drugih. Za *jūnihitoe* se može reći kako je bio kimono razdoblja Heian.⁸ Prema definiciji *Merriam-Webster* rječnika, kimono je tradicionalni japanski odjevni predmet širokih rukava nošen u kombinaciji s pojasom *obi*. Pretečom kimona smatra se *kosode*, koji se pojavio u razdoblju Heian kada se nosio ispod gornjih slojeva odjeće. U istom razdoblju pojavile su se i hlače *hakama*, tradicionalne japanske hlače, koje su iznad prilagođenih kimona nosili muškarci viših društvenih slojeva. U odijevanju se posebna pozornost pridavala promjenama godišnjih doba, i s promjenama povezanim usklađivanjem boja.⁹ Dvorske dame su mijenjale haljine u skladu s promjenama godišnjih doba, a kasniti za prirodom nije bilo poželjno jer je najveći pokazatelj stila bilo nositi prave slojeve malo prije nego što cvijeće procvjeta. Na taj su način plemkinje i dvorske dame poticale prirodu da požuri s dolaskom sljedećeg godišnjeg doba. Damama je također bilo važno da budu viđene kao predvodnice, a ne sljedbenice, ne samo među ostalim dvorjanima, već i u odnosu sa samom prirodom. Iako su kombinacije boja bile određene sezonskim biljkama, i dalje je ostalo prostora za prikaz osobnog ukusa.¹⁰ Odabir boje odjeće imao je nekoliko funkcija; primjerice, za muškarce, kod izražavanja važnosti činova na dvoru. Postojale su svijetle i tamne verzije boja, a tamnije boje su izražavale viši rang, jer je tamna boja bila skuplja. Boje koje su bile korištene za haljine *jūnihitoe* plemkinja predstavljale su sezonske biljke, koje su bile prikazane upotrebom specifičnih kombinacija obojenih slojeva haljina.¹¹

Razdoblje Heian označilo je prekretnicu u povijesti japanske odjeće – raskid veza s Kinom omogućio je razvoj tradicionalne odjeće bez kineskog utjecaja. U ovom zlatnom dobu japanske umjetnosti pojavili su se prethodnici najpoznatijeg japanskog odjavnog predmeta, kimona. *Jūnihitoe*, čiji brojni slojevi tkanina predstavljaju japanske sezonske biljke, ukazuje na povezanost japanskog naroda s prirodom i unutar kulture odijevanja. Za najbolji prikaz osobnog stila dvorske dame razdoblja Heian morale su stalno biti svjesne smjene godišnjih doba i u skladu s prirodom kombinirati boje. *Kosode*, kojeg je aristokracija razdoblja Heian nosila samo ispod

⁸Cliffe, S., 2017. *The Social Life of Kimono: Japanese fashion past and present*. New York: Bloomsbury Academic, str. 14.

⁹Slade, T., 2009. *Japanese Fashion: A Cultural History*. Berg, str. 31.

¹⁰Cliffe, S., 2017. *The Social Life of Kimono: Japanese fashion past and present*. New York: Bloomsbury Academic, str. 17.

¹¹Cliffe, S., 2017. *The Social Life of Kimono: Japanese fashion past and present*. New York: Bloomsbury Academic, str. 15.

odjeće, u narednim razdobljima zamijenio je *jūnihitoe* i tako postao najbliža veza s današnjim oblikom kimona.

2.2 IZMEĐU RAZDOBLJA HEIAN I EDO

Između razdoblja Heian i Edo došlo je do nekoliko važnih promjena u načinu odijevanja. Nakon razdoblja Heian slijedilo je razdoblje Kamakura (1185. - 1333.), koje je donijelo promjenu u načinu upravljanja državom. Minamoto Yoritomo uspostavio je novu vojnu vladu, zvanu *bakufu*, a car ga je imenovao *shōgunom*, iliti vojnim vladarom. Razdoblje Kamakura poznato je po uspostavi feudalizma i po pojavi *samuraja*, ratničke klase koju su zapošljavali feudalni gospodari (*daimyo*) za zaštitu svoje zemlje. U suprotnosti s razdobljem Heian, kada je kultura bila povezana isključivo s aristokracijom, u razdoblju Kamakura kultura se počela širiti i na ostale slojeve japanskog društva.¹² Došlo je do razvoja tradicionalnih japanskih umjetnosti, poput slikanja tušem, kazališta *nō*, čajne ceremonije i uređenja vrtova. Raskošna dvorska odjeća razdoblja Heian zamijenjena je za jednostavnu i nerazmetljivu odjeću prikladniju novoj vojnoj vladi.¹³ Uspostavom vojne vlade promijenila se pasivna uloga plemkinja i dvorskih dama te su i ženske haljine postale pojednostavljene i praktičnije. Tako se *kosode* prestao nositi ispod odjeće, a popularna kombinacija bila je nositi bijeli *kosode* s crvenim *hakama* hlačama.¹⁴ Sljedeće razdoblje Ashikaga (1336. - 1573.) također je bilo razdoblje vojne vlade, u kojem je odjeća i dalje bila skromna i jednostavna, što je u ovom razdoblju bilo dodatno naglašeno korištenjem jeftinijih materijala kao što je lan, umjesto svile. Aristokracija je također počela ukrašavati odjeću s obiteljskim grbovima, najvjerojatnije inspirirana istim običajem u Europi.¹⁵ U razdoblju Momoyama (1573. - 1603.) najpopularnija tehnika bojenja tkanine *kosode* bila je tehnika *tsujigahana*, koja je kombinirala bojanje tkanine i tušem crtano cvijeće.¹⁶

¹²Andressen, C., 2002. A short history of Japan: From Samurai to Sony. Allen & Unwin, str. 48.

¹³Slade, T., 2009. Japanese Fashion: A Cultural History. Berg, str. 31.

¹⁴Cliffe, S., 2017. The Social Life of Kimono: Japanese fashion past and present. New York: Bloomsbury Academic, str. 20.

¹⁵Slade, T., 2009. Japanese Fashion: A Cultural History. Berg, str. 31.

¹⁶Cliffe, S., 2017. The Social Life of Kimono: Japanese fashion past and present. New York: Bloomsbury Academic, str. 20.

2.3 RAZDOBLJE EDO (1603. – 1868.)

U razdoblju Edo vojna vlada šogunata Tokugawa došla je na vlast, te je Japan nakon godina ratova između klanova ušao u dugo razdoblje stabilnosti i mira. Glavni grad premješten je u Edo (današnji Tokio). Razdoblje Edo može se opisati kao razdoblje uspona građanske klase. Kako se bogatstvo počelo širiti na trgovačku klasu, tako su se proširile i umjetnost i kultura, uključujući i modu. Veza između rasta urbanih centara i odjeće također je obilježila razdoblje Edo, s modom koja je postala dio metropolitanskog identiteta. Ako se razdoblje Heian smatra vrhuncem razvoja aristokratske umjetnosti, onda se razdoblje Edo može smatrati vrhuncem u razvoju kulture pučana.¹⁷

Već na samom početku razdoblja Edo, znatno se poboljšao društveni i ekonomski status trgovačke klase. Skupocjeni predmeti poput čaja, glazbenih instrumenata, knjiga, tinte i kvalitetnih tkanina više nisu bili dostupni samo aristokraciji. Strogi društveni poredak razdoblja Edo sprječavao je da se bogatstvo, koliko god veliko, koristi za poboljšanje društvenog statusa. Budući da je glavni pokazatelj bogatstva postala odjeća, došlo je do procvata tekstilne industrije. Međutim, uspon trgovačke klase i novac koji je došao s njim nije bio po volji vladi razdoblja Edo.¹⁸ Trgovačka klasa počela je živjeti bolje i trošiti više od samuraja, koji su vjerovali kako takav životni stil nije primjeren klasi nižoj od njih. Iz tog razloga vlada je izdala zakone o klasnom ponašanju koji su određivali dopuštenu odjeću i iznos potrošnje primjeren svakoj klasi. Cilj tih zakona bio je kontrolirati vidljive prikaze bogatstva nižih klasa.¹⁹ Primjeri zabrana izdanih za građane Edo uključivali su zabranu nošenja vunениh plašteva, zabranu kupnje predmeta ukrašenih zlatom, zabranu gradnje kuća na tri kata, zabranu nošenja dugačkih mačeva, zabranu održavanja raskošnih vjenčanja, itd.²⁰ Poljoprivrednicima je bilo zabranjeno nošenje svile i ukrašenih tkanina, nisu mogli nositi odjeću ljubičaste i grimizne boje, ali blijedo žuta, siva i tamno plava bile su dopuštene; bilo im je zabranjeno nositi vunene plašteve za kišu i koristiti kišobrane – morali su nositi kišne ogrtače i kape izrađene od slame; zabranjene su bile cipele s kožnim potplatima, kao i posjedovanje češljeva

¹⁷Cliffe, S., 2017. *The Social Life of Kimono: Japanese fashion past and present*. New York: Bloomsbury Academic, str. 19.-20.

¹⁸Slade, T., 2009. *Japanese Fashion: A Cultural History*. Berg, str. 33.-34.

¹⁹Slade, T., 2009. *Japanese Fashion: A Cultural History*. Berg, str. 36.

²⁰Shively, D.H., 1964. *Sumptuary Regulation and Status in Early Tokugawa Japan*. Harvard University, str. 129.

izrađenih od metala ili kornjačevine; osim zabrana o odijevanju, u nekim područjima je poljoprivrednicima bilo zabranjeno jahati konja, jesti rižu osim u posebnim prilikama, piti čaj, pušiti duhan i piti rižino vino.²¹ Poštivanje novih zakona nije odgovaralo promijenjenom modnom ukusu bogatih građana, ali ignorirati ih bilo je preopasno. Stoga su građani prilagodili modu zakonima, tako da su premjestili dekoracije na unutrašnju stranu kimona. Zakoni se nisu odnosili na nevidljive, unutarnje slojeve odjeće, pa je postao običaj nositi izrazito ukrašene unutarnje slojeve koje bi prekrili običnim gornjim slojem od lana ili pamuka. Kao rezultat je s vremenom jednostavnija estetika postala novi standard ljepote.²²

Od 1639. godine šogunat Tokugawa započeo je s politikom izolacije koja je potrajala sve do idućeg razdoblja Meiji. Prije početka izolacije, Japan je vodio trgovinu s nekoliko europskih zemalja, uključujući Nizozemsku, Portugal, Španjolsku i Englesku. Iz dokumenata o razmjeni saznajemo nešto više o stavovima Edo Japanaca vezanim za modu vremena. Primjerice, strani trgovci su primijetili kako su Japanci svake godine zahtijevali nove tkanine s tiskanim uzorcima te nisu htjeli kupiti iste dizajne koje su već vidjeli prethodne godine. Britanski su trgovci također opazili kako su Japanci kupovali španjolsku tkaninu samo kada je bila skupa, ali je ne bi kupovali kada je cijena pala, pa su zaključili kako Japanci cijene rijetku i skupu robu.²³

Kosode razdoblja Edo bio je raskošno dekoriran. Prema Nagasakiju (2006.), nazivi *kimono* i *kosode* korišteni su naizmjenično, te riječ kimono nalazimo u trgovačkim dokumentima iz razdoblja Edo. Silueta *kosode* razdoblja Edo je također drugačija od siluete Heian. Edo *kosode* bio je puno duži, tanji i bliži tijelu, nošen s nekoliko, ali znatno manje slojeva. Rukavi su se s vremenom odvajali od tijela sve dok oblik nije postao sličan suvremenom kimonu. Također, kako je *kosode* napredovao od unutarnjeg do vanjskog odjevnog predmeta, pojas zvan *obi* je postajao sve veći i spektakularniji. Počevši kao uska, skrivena vrpca od tkanine, *obi* je postao široka traka duljine preko tri metra. U razdoblju Edo pojas *obi* više nije služio da drži kimono zatvorenim, jer mu je sada bio potreban vlastiti pribor da ga drži na mjestu. Statični i simetrični uzorci na tkanini iz ranog razdoblja Edo su s

²¹Shively, D.H., 1964. Sumptuary Regulation and Status in Early Tokugawa Japan. Harvard University, str. 154.

²²Cliffe, S., 2017. The Social Life of Kimono: Japanese fashion past and present. New York: Bloomsbury Academic, str. 32.

²³Cliffe, S., 2017. The Social Life of Kimono: Japanese fashion past and present. New York: Bloomsbury Academic, str. 22.-23.

vremenom postali raspršeni po kimonu i promijenili se u veličini, temi i tehnicima ukrašavanja. Vrste korištene tkanine također su se mijenjale kroz razdoblje, ovisno o novim tehnologijama proizvodnje, bogatstvu kupaca, i društvenoj klasi.²⁴

Uslijed razvoja tiskarske industrije pojavile su se knjige s prikazima dostupnih uzoraka na kimonu, zvane *hinagata bon* („knjiga dizajna“ ili „knjiga uzoraka“). Te su knjige uzoraka usporedive s današnjim modnim časopisima i dokaz su kako su tiskarska i tekstilna industrija bile međusobno snažno povezane. Koristile su se u prodavaonicama kimona kako bi ih prodavači pokazali kupcima prilikom naručivanja novog kimona. Također ih se može smatrati ranim oblikom kataloga za naručivanje odjeće.²⁵

2.4 RAZDOBLJA MEIJI, TAISHŌ I SHŌWA

Razdoblje Meiji (1868. - 1912.) obilježila je obnova Meiji, politička revolucija koja je okončala vojnu vladu šogunata Tokugawa i vratila tadašnjem caru Mutsuhitu centralnu vlast nad Japanom. Nova vlada bila je uspostavljena u lipnju 1868. godine, nakon čega su ubrzo uslijedile promjene u državi. Car se preselio u Edo, koji je preimenovan u Tokio („istočna prijestolnica“). Jedna od prvih odluka nove vlade bila je da svi veći zemljoposjednici predaju svoju zemlju caru, što je označilo kraj feudalizma u Japanu. Ukidanjem feudalnog sustava samuraji su također izgubili moć i prijašnje povlastice. Kako bi se ubrzala industrijalizacija zemlje, mlade Japance slali su u inozemstvo, osobito u tehnološki napredne zemlje Zapada, kako bi se vratili sa znanjem potrebnim za modernizaciju Japana. Uvedeno je obvezno obrazovanje, a uskoro su osnovana i sveučilišta. Najpoznatije japansko sveučilište, Sveučilište u Tokiju, osnovano je 1877. godine, a krajem devetnaestog stoljeća osnovana su i mnoga druga. Otvarane su banke i poštanski uredi, uvedena je željeznička pruga, pojavile su se prve novine i političke stranke. Ustav Meiji iz 1889. osigurao je građanima slobodu govora, okupljanja i vlastitog izbora religije, a odgovornosti građana uključivale su plaćanje poreza i obveznu vojnu službu. Utjecaj zapadnjačkih običaja i kulture postao je sve vidljiviji u svakodnevnom životu Meiji Japanaca. Tako

²⁴Cliffe, S., 2017. *The Social Life of Kimono: Japanese fashion past and present*. New York: Bloomsbury Academic, str. 20.-21.

²⁵Cliffe, S., 2017. *The Social Life of Kimono: Japanese fashion past and present*. New York: Bloomsbury Academic, str. 25.

se s novim interesom za književnost Zapada pojavio i interes za učenje europskih jezika. Zapadnjački kalendar zamijenio je lunarni kalendar. Promijenila se i japanska prehrana, s početkom proizvodnje piva i porastom konzumacije govedine. Jedna od vidljivijih promjena razdoblja Meiji u odnosu na prijašnja razdoblja bila je u početku nošenja zapadnjačke odjeće.²⁶

Tekstilna industrija bila je jedna od prvih moderniziranih japanskih industrija. Pojavile su se prve tvornice za motanje svile i pamuka te su se počele koristiti kemijske boje za odjeću. Zakoni o pravilima klasnog odijevanja bili su ukinuti, a razlog tome bila je želja Japana da se predstavi Zapadu kao bogata i napredna nacija. Car je prvi započeo ovaj proces noseći odijelo i zahtijevajući isto od japanskih vojnih snaga i diplomata. Preobrazba slike društva bila je vrlo skupa, posebice zato što u Japanu nije bilo vune za proizvodnju uniforma i odijela, već se vuna morala uvoziti iz Europe. Gospoda, koja si nisu mogla priuštiti odijelo, postizala su dojam modernosti i sofisticiranosti korištenjem šešira, šalova ili s parom zapadnjačkih cipela.²⁷

Carica Shōken je desetljeće kasnije također zamijenila tradicionalni kimono za zapadnu odjeću. Caričino prihvaćanje zapadnog stila haljina predstavljalo je važnost uloge žena u modernoj transformaciji Japana. Kada se car 1872. godine u javnosti pojavio u zapadnjačkoj vojnoj odori, a carica u svojoj japanskoj haljini, zajedno su izgledali kao neskladan par – Zapad u sukobu s Istokom, ili moderno u sukobu s tradicijom. Kako bi se carski par dojmio sofisticiranijim, i carica se morala početi predstavljati u zapadnoj odjeći. U svom radu Hastings (1993: 681-682) tvrdi kako je carica Shōken, kako bi potaknula žene na prihvaćanje zapadnjačke odjeće, ukazala na zajedničku dodirnu točku koju dijele kimono i zapadnjačka haljina, kao i na njezinu praktičnost. Naime, carica je opravdala prijelaz u zapadnjačku haljinu izjavivši da suvremena ženska odjeća Zapada kombinira košulju i suknju na isti način kako je raniji Japan kombinirao *kosode* i *hakamu*. Drugi caričin argument bio je da se u zapadnjačkoj odjeći lakše klanjati, odnosno može se nakloniti stojeći, dok je *obi* na kimonu dopuštao samo klanjanje u klečećem položaju. Osim lakšeg klanjanja, carica je ukazala i na lakše i prirodnije kretanje koje pruža odjeća Zapada. Kada je carica

²⁶Andressen, C., 2002. A short history of Japan: From Samurai to Sony. Allen & Unwin, str. 79.-88.

²⁷Cliffe, S., 2017. The Social Life of Kimono: Japanese fashion past and present. New York: Bloomsbury Academic, str. 39.-43.

1886. godine prihvatila zapadnjačku haljinu, zahtijevala je od svih princeza, dvorskih dama i supruga dužnosnika da učine isto. Caričina nova moderna odjeća funkcionirala je kao i careva zapadnjačka vojna uniforma, te je poput cara, i carica tada izgledala kao simbol moderne države. Njezina se nova odjeća također podudarala sa stvaranjem novih važnih uloga za žene: učiteljice, njegovateljice u bolnicama i zaposlenice u vojsci, bila su zanimanja koja su zahtijevala preobrazbu u nove uniforme.²⁸

No, za većinu žena, čije su službene uloge u tom razdoblju bile uloge domaćica, majki i supruga, i koje su stoga pripadale kućnoj sferi, promjene u odijevanju dogodile su se puno sporije. Cliffe (2010: 162) navodi da je razlog tome taj da gradske i seoske žene nisu imale ulogu u modernizaciji Japana, te stoga nisu vidjele potrebu za zamjenom kimona za tadašnju europsku haljinu viktorijanskog doba, te su ostale u kimonu puno duže nego muškarci. Za žene razdoblja Meiji najveća modna promjena bila je ponovna popularizacija *hakame*. U razdoblju Kamakura *hakama* je označila prijelaz dvorskih dama na aktivniji život vojne vlade, a u razdoblju Meiji označila je modernizaciju sukladnu s promjenama u društvu. Tako su i muškarci i žene zamijenili kimono za hlače – muškarci noseći zapadnjačka odijela, a žene noseći *hakamu*. Također, prilagodba ili „modernizacija“ kimona bila je dostupnija nego potpuno usvajanje zapadnjačkih haljina, što su si mogle priuštiti samo bogate žene. Kod većine žena došlo je samo do promjena na rubovima njihovih kimona, u obliku modnih dodataka poput suncobrana, rukavica, cipela ili bijelih košulja nošenih ispod kimona.²⁹

Dok je moda razdoblja Meiji bila obilježena miješanjem elemenata Istoka i Zapada, u razdoblju Taishō (1912. - 1926.) došlo je do podjele odjeće na japansku „*wa*“ i zapadnjačku „*yō*“. Prefiks „*wa*“ označava japansko porijeklo (pojam *wafuku* se odnosi na tradicionalnu japansku odjeću), dok prefiks „*yō*“ označava zapadnjačko porijeklo (pojam *yōfuku* se odnosi na odjeću u zapadnjačkom stilu). Japanska odjeća postala je vezana uz tradiciju, a Zapadna uz modernizam.³⁰ Kimono dizajn razdoblja Taishō obilježio je utjecaj europskih umjetničkih stilova – ekspresionizam, kubizam, art déco, avangarda i art nouveau inspirirali su kimono šarenih dizajna i jarkih boja.

²⁸Hastings, Sally A., 1993. The Empress' New Clothes and Japanese Women, 1868–1912. *The Historian*, vol. 55, br. 4, str. 677–692.

²⁹Cliffe, S., 2010. The Ironies of Japan Going Into Trousers. Jumonji University, str. 161.-162.

³⁰Cliffe, S., 2010. The Ironies of Japan Going Into Trousers. Jumonji University, str. 163.

Vlada je poticala sveučilišta na dodavanje dizajnerskih smjerova, a europski umjetnici su na japanskim fakultetima podučavali teorije zapadne umjetnosti i suvremene umjetničke stilove. Najpopularnija vrsta kimona razdoblja Taishō bio je *meisen* kimono. Glavni izvoz iz Japana bila je svila, a meisen svilu nisu izvozili zbog njezine slabije kvalitete. To je bio jedini svileni kimono čija je proizvodnja postala polumehanizirana, te je zato bio puno jeftiniji od ostalih svilenih kimona.³¹

Osim modernizacije države koja se nastavila kroz razdoblje Taishō, modernizirali su se i životi žena. Radio i časopisi pružili su im više dostupnih informacija nego što su imale prethodne generacije, mogle su ići u kina, kafiće i novoizgrađene robne kuće, koje su postale kulturna središta, s prostorima za izložbe, jelo i opuštanje. Mnoge su žene počele raditi izvan kuće, kao krojačice. Šivaći stroj bio je reklamiran ženama kao simbol modernosti, no njegovo širenje na japansko tržište sprječavala je činjenica da većina žena nije bila spremna zamijeniti kimono za zapadnjačku haljinu. Strojno šivanje su povezivale sa zapadnjačkom odjećom, pošto se kimono nije mogao proizvesti sa šivaćim strojem. Odjeća Zapada bila je na glasu kao modernija i praktičnija nego odjeća Istoka, no tada je kimono Japankama bio jednako praktičan kao što je bio i 1000 godina prije. Japanke su preferirale tradicionalnu odjeću na koju su bile navikle, ali su kupovale šivaće strojeve kako bi svojoj djeci šivale zapadnjačku odjeću.³² Iako se zapadna odjeća promovirala kao praktičnija za moderan život, nije pružala mogućnost za pokazivanje osobnog stila kao što je kimono pružao sa svojim šarenim dizajnima. Stoga je za većinu Japanki kimono i dalje bio puno sofisticiraniji modni izbor.³³

Početak Shōwa razdoblja (1926. - 1989.) obilježila je Velika gospodarska kriza. Vlada je od naroda zahtijevala štedljivost i rečeno im je da ne troše novac na nepotrebne stvari. Kao odraz vremena, kimono je poprimio tamnije boje, dizajn je postao jednostavniji, a rukavi kraći. Poslije Drugog svjetskog rata Japanci su prestali nositi kimono u svakodnevnom životu. Kada su ljudi obnavljali garderobu nakon rata,

³¹ Van Asche, A., 2000. Japanese Kimono Fashion of the Early Twentieth Century. University of Nebraska, str. 199.

³² Cliffe, S., 2017. The Social Life of Kimono: Japanese fashion past and present. New York: Bloomsbury Academic, str. 46.-47.

³³ Cliffe, S., 2017. The Social Life of Kimono: Japanese fashion past and present. New York: Bloomsbury Academic, str. 56.

praktičnost zapadnjačke odjeće prevagnula je nad kimonom, kao i jeftinija cijena tkanine za izradu zapadnjačke odjeće i mogućnost brzog šivanja na mašini.³⁴

Istraživanje s početka 1950-ih pokazalo je, kako je polovica žena koje su šetale Ginzom, tadašnjom tokijskom prijestolnicom mode, nosila zapadnjačku odjeću. Kimono je postupno postao odjevni predmet rezerviran samo za svečane događaje poput vjenčanja ili ceremonija, i vezan za svijet japanske kulture i umjetnosti, kao što su kazalište, čajna ceremonija i ikebana. Poslijeratna generacija djece bila je prva generacija koja je odrasla bez tradicije nošenja kimona u svakodnevnom životu.³⁵ Prodavaonice kimona prestale su držati svakodnevni kimono jer su mogle više zaraditi prodajom skupljih, svečanih izdanja. U to vrijeme proveden je intervju u kojem je više od 80 posto gradskih žena izjavilo da im se ne sviđa kimono, a tri najčešće navedena razloga bila su jer misle kako ga je komplicirano odjenuti, skup je, te ga nemaju gdje nositi, pošto je tada kimono na ulici praktički nestao.³⁶

Razdoblja Meiji, Taishō i Shōwa označila su postupni prijelaz Japanaca iz tisućljeća nošenog kimona u suvremenu odjeću Zapada. Nakon dva stoljeća izolacije, obnova Meiji postavila je temelje za razvoj modernog japanskog društva, a zapadnjački običaji i način života utjecali su na svakodnevnicu Japanaca. Najvidljivija promjena bila je u načinu odijevanja. Car je prihvatio zapadnjačko odijelo, kako se ne bi razlikovao od zapadnih vladara, i time predstavio Japan kao modernu naciju koja ne zaostaje za Zapadom ni u kojem smislu, pa tako ni po odijevanju. Carica je učinila isto prihvativši europsku haljinu, no građanke su još dugo zadržale kimono, koji su „modernizirale“ pomoću zapadnjačkih modnih dodataka. U razdoblju Taishō uveden je šivaći stroj, pa su majke, koje su zadržale kimono, svojoj djeci počele šivati zapadnjačku odjeću. Tako je polako nestajao običaj nošenja kimona u svakodnevnom životu, a uglavnom je potpuno nestao nakon Drugog svjetskog rata. Posljedice rata u Japanu bile su katastrofalne, a poraz je utjecao na raspoloženje naroda, kojem je trebala drastična promjena. Zapadnjačka odjeća je zbog svoje praktičnosti i jeftinije cijene tada postala svakodnevna odjeća, a kimono se nosio samo u svečanim prilikama. Međutim, u 90-ima je u svijetu mode porasla popularnost

³⁴ Van Asche, A., 2000. Japanese Kimono Fashion of the Early Twentieth Century. University of Nebraska, str. 200.

³⁵ Cliffe, S., 2017. The Social Life of Kimono: Japanese fashion past and present. New York: Bloomsbury Academic, str. 62.

³⁶ Cliffe, S., 2017. The Social Life of Kimono: Japanese fashion past and present. New York: Bloomsbury Academic, str. 63.

azijskog stila i mode. U Japanu je uslijedio porast interesa za tradicijom odijevanja kimona, što je rezultiralo njegovim oživljavanjem u dvadeset i prvom stoljeću.

2.5 KIMONO U 21. STOLJEĆU

Želju Japanaca za ponovnim odijevanjem kimona potaknuo je globalni interes za japansku kulturu. *Manga*, *anime*, video igrice i *karaoke* samo su neki od japanskih fenomena koji su došli do Zapada. Kako je u kasnim 90-ima zanimanje za Japan i japansku kulturu raslo na Zapadu, u isto vrijeme se i kod mladih Japanaca pojavio interes za tradicionalnom odjećom.³⁷ Još jedno moguće objašnjenje za popularizaciju kimona među mladima daje tadašnji način života. Sve veći interes za kimonom možda je imao veze sa čežnjom za sporijim, opuštenijim životnim stilom koji više nije bio moguć u modernom, industrijaliziranom Japanu kasnog dvadesetog stoljeća.³⁸

Povratak kimona na ulice omogućilo je otvaranje dućana s rabljenim kimonima po pristupačnim cijenama. Prvi veliki modni trend među mladim djevojkama i mladićima bio je povratak *yukate*, laganog ljetnog kimona izrađenog od pamuka. Djevojke i danas nose *yukatu* prilikom ljetnih festivala, kao što je festival Bon kojim se odaje počast precima. Prije festivala se u modnim časopisima i na televiziji oglašavaju uzorci i dizajni na *yukati* koji će biti moderni u nadolazećoj sezoni.³⁹

Tradicionalna japanska vjenčanja i kulturni obredi još uvijek podrazumijevaju nošenje kimona. Sveučilišne ceremonije diplomiranja također su bile mjesta oživljavanja kimona, pa tako i danas većina studenata na pozornici nosi svečani tip kimona. Proslava određenih godina također se obilježava ceremonijalnim oblačenjem kimona. Nošenje kimona neizostavan je dio mnogih tradicionalnih umjetnosti. Specifične vrste kimona dodijeljene su određenim tipovima likova u svijetu kazališta, svirači tradicionalnih instrumenata kao što su *shamisen* i *koto* obično nastupaju u kimonu, zatim *ikebana* i čajne ceremonije također zahtijevaju nošenje kimona u svečanim prilikama. Nadalje, u ugostiteljstvu nošenje kimona simbolizira dobru

³⁷Cliffe, S., 2017. *The Social Life of Kimono: Japanese fashion past and present*. New York: Bloomsbury Academic, str. 64.

³⁸Milhaupt Satsuki, T., 2014. *Kimono: A Modern History*. Reaktion Books, str. 244.

³⁹Milhaupt Satsuki, T., 2014. *Kimono: A Modern History*. Reaktion Books, str. 245.

uslugu u japanskom stilu. U *ryokanima*, skupim restoranima i barovima zaposlenici su odjeveni u kimono.⁴⁰

Kimono 21. stoljeća oslobođen je od prijašnjih pravila vezanih uz njegovo nošenje, te više ne predstavlja statusni simbol. Za mlade Japance koji i dalje nose kimono, on im dopušta izražavanje kreativnosti. Miješanje elemenata starog i novog, odnosno kombiniranje kimona sa suvremenom obućom, odjećom ili modnim dodacima, donosi originalnost i personalizaciju garderobe.⁴¹

Osmišljene su i nove prigode za nošenje kimona, kao što je „Kimono de Ginza“. Još od ranih 2000-ih, ljudi odjeveni u kimono se određenim subotama okupljaju i šecu u paradi na ulicama Ginze. Ostali poticaji na nošenje kimona uključivali su besplatnu vožnju u javnom prijevozu i besplatan ulaz u muzeje za one koji su u kimonu. U Kyotu je 2010. godine organiziran događaj „Kimono de Jack“, čiji su se sudionici sastali na zadanom mjestu odjeveni u kimono. „Kimono de Jack“ događaji otada su održani i u Engleskoj, SAD-u i mnogim europskim zemljama.⁴²

Popularnost kimona proširila se izvan granica Japana. Nastupi gejša, demonstracije čajnih ceremonija i modne revije kimona održavaju se diljem svijeta. Uz sve više zanimanja za japanske festivale i ogroman rast popularnosti japanske pop kulture, Zapadnjaci su postali zainteresirani i za povijest kimona.⁴³ Na Olimpijskim Igrama 2020. godine, grupa *One World* predstavila je *Kimono Project*, koji se sastoji od 213 ručno izrađenih kimona, inspiriranih kulturom, poviješću, arhitekturom, krajolikom i zastavom svake zemlje koja je nastupila na Igrama. Za svaki kimono izrađen je i *obi* pojas. Svrha projekta bila je pokazati gestu prijateljstva i mira prema svakoj gostujućoj zemlji. Svaki kimono dizajnirao je različiti studio, a izrađeni su koristeći tradicionalne tehnike ručnog šivanja i oslikavanja tkanine. Proizvodnja svakog kimona koštala je otprilike milijun jena.⁴⁴ Kimono i *obi* izrađeni za

⁴⁰Cliffe, S., 2017. *The Social Life of Kimono: Japanese fashion past and present*. New York: Bloomsbury Academic, str. 201.-202.

⁴¹Cliffe, S., 2017. *The Social Life of Kimono: Japanese fashion past and present*. New York: Bloomsbury Academic, str. 209.

⁴²Milhaupt Satsuki, T., 2014. *Kimono: A Modern History*. Reaktion Books, str. 246.

⁴³Cliffe, S., 2017. *The Social Life of Kimono: Japanese fashion past and present*. New York: Bloomsbury Academic, str. 202.

⁴⁴Cliffe, S., 2017. *The Social Life of Kimono: Japanese fashion past and present*. New York: Bloomsbury Academic, str. 208.

Hrvatsku ukrašeni su prizorima turističkih atrakcija poput Starog grada u Dubrovniku, Zagrebačke katedrale, Nacionalnog parka Plitvička jezera, te hrvatskom šahovnicom.

Vjerujem kako bi se među mladima tradicija nošenja kimona s vremenom vratila, čak i da nije došlo do tolike popularizacije japanske kulture na Zapadu. Kimono za Japance nije samo narodna nošnja – on obuhvaća japansku povijest, tradiciju, ideale, način razmišljanja i puno više. Svileni kimono je u prošlosti isprva bio statusni simbol, luksuz koji su si samo aristokracija i najbogatiji mogli priuštiti. Međutim, u 21. stoljeću je stroga društvena podjela odavno nestala, a svileni kimono je postao šire dostupan, zahvaljujući dućanima s rabljenim kimonima. Japanci su u razdoblju Meiji kombinirali kimono sa zapadnjačkim modnim dodacima poput suncobrana, kožnih čizmi i rukavica, a danas se povijest ponavlja. Mladi ponovo nose kimono, često opet uz elemente zapadnjačke mode poput cipela na petu, hlača ili košulja ispod kimona, nakita, torbica, šešira i slično.

3. KIMONO I RODNE ULOGE U JAPANU

Vjerojatno više nego igdje drugdje u svijetu, u japanskom društvu opaža se intenzivni kontrast između modernosti i tradicije. Razlika između japanske i zapadnjačke odjeće bila je dio procesa izgradnje rodni uloga i identiteta u modernom Japanu. Razlike u odijevanju žena i muškaraca poistovjećuju se sa suprotnostima „zapadno i japansko“, odnosno „moderno i tradicionalno“. Odijevanje kimona, posebno prilikom tradicionalnih događanja, pomaže nam razumjeti položaj suvremene žene u odnosu na japansku povijest.⁴⁵

U razdoblju Meiji, cilj vlade bio je izgraditi modernu naciju po uzoru na zapadnjački ideal, započevši s promjenama u odijevanju. Dok vladini zakoni o odijevanju nisu bili novi, u prvom planu su se odnosili na klasne razlike, kako srednja klasa ne bi imala ljepšu i skuplju odjeću od plemića i samuraja. U Meiji razdoblju, kada je nastala kulturološka razlika između Zapada i Istoka, stvoreni su i različiti zakoni u odijevanju za muškarce i za žene. Kako su muškarci bili smatrani

⁴⁵Goldstein-Gidoni, O., 1999. Kimono and the Construction of Gendered and Cultural Identities. University of Pittsburgh, str. 351.

predstavnicima države, modernizacija njihove odjeće nije bila pitanje izbora. Tako su aristokrati prvi zamijenili tradicionalnu japansku odjeću za zapadnjačko odijelo. Vlada je proglasila prepoznatljive samurajske frizure zabranjenima. Novčano su kažnjavani muškarci koji nisu skratili kosu u zapadnom stilu, a nagrađivani gradonačelnici koji su uspješno promovirali šišanje u svojim provincijama. U isto vrijeme, žene u Tokiju također su smatrale modernim skratiti frizuru. Međutim, vladi se to nije svidjelo, izjavljujući kako kratka frizura za žene nije japanski običaj, a ništa se slično ne viđa niti kod Zapadnjakinja, te kako je sam pogled na žene s kratkom frizurom nepodnošljiv. U svrhu sprječavanja žena da skrate kosu, vlada je proglasila strogu zabranu kratkih frizura. Ovaj primjer suprotnih zakona izdanih za muške i ženske frizure pokazuje slanje različitih poruka japanskim ženama i muškarcima. Poruka za žene bila je da vizualno i dalje ostanu simboli tradicionalnih vrijednosti, kao prikazi jedinstvene japanske ljepote. U isto vrijeme, poruka poslana muškarcima bila je da trebaju biti viđeni kao ostatak modernog svijeta, odnosno sukladno sa Zapadnim standardima modernosti.⁴⁶

Tada je za dobrobit modernog Japana uloga žena bila jasno definirana kao uloga supruge i majke. No, u kasnijem razdoblju Meiji želja za modernizacijom stigla je i do žena. U suprotnosti s „tradicionalnom“ ženom, koja je kao dobra supruga, majka i domaćica predstavljala tradicionalne japanske vrijednosti, pojavila se moderna djevojka, znana kao *modan gaaru* ili *moga* (od engl. „modern girl“). Moderne djevojke imale su kratku kosu, nosile su cipele na visoku petu, kratke haljine i provodile su slobodno vrijeme u modernim prostorima poput kafića i kina, za razliku od tradicionalnih žena od kojih se očekivalo da sve vrijeme provode u kući. Moderna djevojka simbolizirala je oslobađanje od dugogodišnjih tradicija nametnutih ženama Japana. Međutim, tadašnje društvo je moderne djevojke povezivalo s očaranosti zapadnjačkim materijalizmom, te su stoga bile osuđivane za odbacivanje tradicije. Između modernosti i tradicije pojavila se i sredina, gdje su stilovi i vrijednosti moderne djevojke i tradicionalne žene pomiješani. Na primjer, kozmetička tvrtka Shiseidō objavila je članak o modernoj djevojci, s naglaskom na frizuri, odjeći i

⁴⁶Goldstein-Gidoni, O., 1999. Kimono and the Construction of Gendered and Cultural Identities. University of Pittsburgh, str. 154.-155.

kozmetici potrebnoj za postizanje *moga* izgleda. Tako je Shiseidō pretvorio modernu djevojku iz nepoželjnog ženskog stava samo u izgled ili trend razdoblja.⁴⁷

Različita društvena očekivanja dovode do nejednakosti između muškaraca i žena. Dok se od japanskih muškaraca očekuje da se posvete karijeri i zaradi, za žene postoje vrlo specifična očekivanja u kući, na poslu i u društvu. Na primjer, od većine žena se još uvijek očekuje da nakon udaje rode djecu i daju otkaz na poslu kako bi se posvetile domaćinstvu: odgoju i brizi o djeci, održavanju kuće, kuhanju, i ostalim poslovima koji su tradicionalno „ženski“. Društvo u kojem prevladavaju rodne nejednakosti od žena ima više očekivanja, uvijek tradicionalnih, i ženama pruža manje slobode nego muškarcima.⁴⁸ Također, žene su odmalena odgajane tako da brigu o kućanstvu smatraju svojom odgovornošću, a brak i majčinstvo svojim glavnim ciljevima. Općenito, japansko društvo ima sklonost vrjednovati žene na temelju davno uspostavljenih tradicija, dok se vrijednost muškarca temelji na njegovim poslovnim uspjesima.⁴⁹ Političke institucije također njeguju tradicionalnu ulogu žene. S jedne strane, država žene potiče na puno radno vrijeme putem zakona o obveznom porodiljnom dopustu i otvaranjem dječjih vrtića, ali s druge strane vlada ne čini ništa po pitanju općepoznate diskriminacije žena na radnom mjestu i manjim plaćama nego što imaju muškaci. U velikim tvrtkama visokoobrazovane žene mogu napredovati na poslu, ali moraju biti spremne na sve izazove koji su dio poslovnog svijeta dominiranog muškarcima i na rad do kasnih sati. Mnoge žene stoga odustaju od izgradnje karijere jer je takav život nespojiv s majčinstvom.⁵⁰

Baš kao što je izgradnja modernog Japana bila povezana s razlikama između Istoka i Zapada, tako je i razlika između prihvaćenih društvenih uloga muškaraca i žena povezana s istim kontrastom. Ceremonija punoljetnosti ili Dan punoljetnosti (*seijin shiki*) konkretan je primjer još uvijek prisutnih razlika između društvenih uloga djevojaka i mladića. Dan punoljetnosti je državni praznik koji se održava svake godine drugog ponedjeljka u siječnju u čast svima koji će te godine napuniti dvadeset godina. I mladići i djevojke dotjeruju se za ovu prigodu, no znatno drugačije.

⁴⁷Slade, T., 2009. Japanese Fashion: A Cultural History. Berg, str. 51.

⁴⁸Belarmino, M., Roberts, M. R., 2019. Japanese Gender Role Expectations and Attitudes: A Qualitative Analysis of Gender Inequality. Journal of International Women's Studies vol. 20, br. 7, str. 272.

⁴⁹Ramos, Ó., Garcés, P., 2005. Japanese Women's Role. Past and Present. Bulletin of Portuguese - Japanese Studies, vol. 10-11, str. 234.

⁵⁰Ramos, Ó., Garcés, P., 2005. Japanese Women's Role. Past and Present. Bulletin of Portuguese - Japanese Studies, vol. 10-11, str. 237.

Mladićima se za proslavu preporuča kupiti tamno zapadnjačko odijelo koje će jednoga dana nositi prilikom razgovora za posao i kada se zaposle. Neki mladići proslavu obilježavaju i u svečanom kimonu, no većina ih se ipak odlučuje za odijelo. S druge strane, djevojkama se preporuča jedino skupocjeni kimono koji dočarava tradicionalni izgled Japanke. Ova razlika između zapadnjačke odjeće za muškarce i japanske odjeće za djevojke postala je značajan atribut praznika.⁵¹ Kimono je u prošlosti bio obilježje idealne japanske žene – i izvana i iznutra. Iako je japansko društvo od razdoblja Meiji napredovalo po pitanju pozicije žena u društvu, želja da se djevojke prikažu kao ideali tradicije još je prisutna. Dok se mladićima za Dan punoljetnosti preporučuje kupnja kvalitetnijeg zapadnjačkog odijela jer će im koristiti za posao u bliskoj budućnosti, djevojkama se preporučuje tradicionalni kimono, bez obzira što će većina djevojaka završiti fakultet i ići na razgovore za posao u zapadnjačkoj odjeći.⁵² Međutim, kako kimono više nije dio moderne ženske svakodnevice, poželjno je da djevojke barem u svečanim prigodama usvoje tradicionalni japanski izgled. Drugim riječima, djevojke u kimonu predstavljaju model tradicije, koji je u suprotnosti s modelom poslovnog svijeta koji se povezuje sa zapadnjačkim odijelima.⁵³

Ova razlika u odijevanju mladih na Dan punoljetnosti može se povezati s društvenim ulogama muškaraca i žena iz razdoblja Meiji. Kao i tada, od muškaraca se očekivalo da zamijene kimono za zapadnjačko odijelo u isto vrijeme kada je to i car učinio, dok su žene bile poticane da zadrže kimono. Čak i kada je carica preuzela zapadnjačku haljinu, žene nisu bile pod pritiskom da učine isto, već je bilo dovoljno kimono kombinirati s manjim zapadnjačkim modnim dodacima. I u razdoblju Meiji i na Ceremoniji punoljetnosti uloga muškaraca u zapadnjačkim odijelima vezana je za budućnost. Prije su odijela simbolizirala napredak nacije, a danas simboliziraju poslovni napredak, po uzoru na poslovne muškarce u odijelima sa Zapada. S druge strane, uloga žena u kimonu kako u razdoblju Meiji tako i na Ceremoniji punoljetnosti vezana je za prošlost. U razdoblju Meiji žena u kimonu predstavljala je savršenu tradicionalnu ženu – suprugu, majku i domaćicu. Japansko društvo i danas očekuje

⁵¹Goldstein-Gidoni, O., 1999. Kimono and the Construction of Gendered and Cultural Identities. University of Pittsburgh, str. 356.-357.

⁵²Goldstein-Gidoni, O., 1999. Kimono and the Construction of Gendered and Cultural Identities. University of Pittsburgh, str. 357.

⁵³Goldstein-Gidoni, O., 1999. Kimono and the Construction of Gendered and Cultural Identities. University of Pittsburgh, str. 351.

od žena održavanje ovog ideala iz prošlosti, iako ne u tolikoj mjeri. Ipak, žena u kimonu je još uvijek viđena kao model japanske ženstvenosti. Kada su žene nakon Drugog svjetskog rata prešle u zapadnjačku odjeću tradicija nošenja kimona kao svakodnevnog odjeće polako je nestajala. Svakodnevni kimono zamijenio je raskošno ukrašen svileni kimono koji i dalje nose većinom žene u svečanim prilikama. Tako su žene u kimonu, jednako kao i planina Fuji, trešnji cvijet i izlazeće sunce, postale globalno prepoznatljiv simbol Japana.

4. PRIMJERI POPULARNIH TRENDOVA ULIČNE MODE

Japanska ulična moda sastoji se od raznoraznih supkultura, od kojih svaka ima jedinstven izgled. Rodnim mjestom japanske ulične mode smatra se Shibuya, kvart u Tokiju gdje se pojavio *Gyaru* stil. Osim Shibuye, japanski kvartovi poznati po uličnoj modi su Harajuku, Daikanyama, Ginza i mnogi drugi, a svaki kvart ima vlastiti karakteristični stil.⁵⁴ Ulična moda važna je jer dopušta mladim ljudima da kroz odabir odjeće pokažu svoju kreativnost i izraze svoju osobnost, a ujedno im pruža osjećaj pripadanja u zajednici koja dijeli njihov pogled na svijet.

4.1 KAWAII

Japanska riječ za „slatko“, *kawaii*, dolazi od složenice 可愛, gdje 可 (*ka*) znači „moći“ ili „moguće“, a 愛 (*wai*) znači „voljeti“ ili „ljubav“. Doslovno prevedena kao „moći biti voljen“, *kawaii* je postala iznimno popularna riječ, koja osim „slatkog“ znači i šarmantno, simpatično, nježno, lijepo i djetinjasto.⁵⁵ U zadnjem desetljeću, Japan je u svijetu postao poznat po tzv. „*kawaii* esteticima“, koja je postala neizostavni dio japanske popularne kulture, odjeće, hrane, igračkica, dekoracija i manira. Jedan od ključnih elemenata *kawaii* estetike je mladolikost, koja se postiže odjećom koja

⁵⁴Kawamura, Y., 2012. Fashioning Japanese Subcultures, Berg, str. 28.

⁵⁵Yunker, T., 2011. Lolita: Dreaming, Despairing, Defying. New York University, str. 99.

Podsjeća na dječju – to uključuje odjeću jarkih boja za mladiće i pastelnih nijansi ukrašenih čipkom za djevojke.⁵⁶

„Slatko“ nije uvijek bilo suština japanske pop kulture – „*kawaii* ludilo“ započelo je krajem 1960-ih i početkom 1970-ih. Za razliku od većine Zapada, gdje se punoljetnost doživljava kao razdoblje slobode, u Japanu mnogi mladi ljudi odraslu dob smatraju razdobljem budućih pritisaka, poput obiteljskih, društvenih i poslovnih očekivanja. Za mnogo japanske djece naporna priprema za budućnost počinje nakon opuštenog razdoblja osnovne škole. Roditelji rano potiču djecu na učenje za fakultetske prijamne ispite, te uz izvannastavne aktivnosti i školski rad do kraja srednje škole mladi su potpuno fizički i psihički iscrpljeni. S obzirom na ovu društvenu pozadinu, nije iznenađujuće što se popularnost slatkoga toliko proširila u Japanu, te što se *kawaii* kultura fokusira na djetinjastost. *Kawaii* estetika dopušta odraslim ljudima da se prisjete jednostavnosti i bezbrižnosti djetinjstva, koje nedostaju u modernom životu Japanaca. Kada se prvi put pojavila, *kawaii* kultura također je djelovala kao vrsta pobune protiv društveno utvrđenog reda i vrijednosti. Dok je mladež na Zapadu izražavala nezadovoljstvo kroz punk i metal glazbu, japanska mladež je prihvaćanjem *kawaii* estetike i kulture jednostavno odlučila ne odrasti.⁵⁷

Kawaii kultura isprva je bila vezana uz uredski materijal i stil pisanja zvan *maru moji* („okrugla slova“). Ovaj kaligrafski stil bio je povezan s pojavom određene robe na tržištu, posebice mehaničkih olovaka i pribora za pisanje ukrašenog popularnim likovima iz pop kulture. *Sanrio*, japanska tvrtka koja je započela s prodajom *Hello Kitty* proizvoda 1975., danas je jedan od globalno najprepoznatljivijih proizvođača *kawaii* proizvoda.⁵⁸ Za mnoge i u Japanu i u ostatku svijeta, lik *Hello Kitty* utjelovljuje *kawaii* estetiku, pa tako i japansku pop kulturu. Modni časopis *Numéro Tokyo* izjavio je kako *Hello Kitty* utjelovljuje „*kawaii*“ osjećaj koji je lako prepoznat jednako među djecom i odraslima, kao i među Japancima i Zapadnjacima.⁵⁹

⁵⁶Monden, M., 2014. Japanese Fashion Cultures: Dress and Gender in Contemporary Japan. Bloomsbury, str. 115.

⁵⁷Yunker, T., 2011. Lolita: Dreaming, Despairing, Defying. New York University, str. 100.-101.

⁵⁸Sato, K., 2009. From Hello Kitty To Cod Roe Kewpie: A Post war Cultural History of Cuteness in Japan. Education About Asia, Vol. 14, br. 2, str. 38.-39.

⁵⁹ Monden, M., 2015. Japanese Fashion Cultures: Dress and Gender in Contemporary Japan. Bloomsbury Academic, str. 114.

Jednostavno rečeno, *kawaii* estetika slavi sve što je slatko - od plišanih igračka i modnih dodataka do lijepo dekoriranih kolačića i *bento* kutija za ručak u kojima su od riže oblikovani likovi iz pop kulture. *Kawaii* kultura ukorijenjena je u nostalgiji za djetinjstvom, pružajući osjećaj povratka u veselije dane djetinjstva i bijeg od svakodnevnih problema. Jedan od temeljnih elemenata *kawaii* kulture je prikaz mladolikosti.⁶⁰ Stoga, kako bi djevojke što vjernije dočarale svoju mladolikost, dio *kawaii* kulture je i korištenje djetinjastog govora, oponašanje djetinjastih manira, odijevanje pastelnih haljina s mnogo šarenih modnih dodataka, i ljubav prema svemu slatkome, od pribora za pisanje do plišanih životinja. Ovaj strah od odrastanja kod mladih djevojaka često se predstavlja popularnim izrazom *shōjo*, koji opisuje „djevojke između puberteta i braka“. Jedan od razloga zašto djevojke odlučuju ostati u prijelaznom *shōjo* razdoblju je jer im ono dopušta odgađanje budućih očekivanih društvenih uloga majke i supruge.⁶¹

Iako se i mladići mogu odijevati u *kawaii* stilu, kao i kod većine japanskih *street fashion* trendova, *kawaii* moda popularnija je među djevojkama. Još u 1970-im, kada se *kawaii* kultura tek počela oblikovati, mlade djevojke bile su zaslužne za rast popularnosti *kawaii* estetike. I danas su djevojke daleko više uključene u *kawaii* kulturu nego mladići. *Kawaii* modu obilježavaju haljine jarkih ili pastelnih boja, puno modnih dodataka, čipka, mašne, volani, plišane igračke i šminka koja dočarava mladolikost, poput puno rumenila i šminke koja „povećava“ oči.⁶²

Danas se u Japanu utjecaj *kawaii* kulture može vidjeti u svakom kutku, no njezina popularnost svakim danom je sve veća i na Zapadu. Zapadnjaci su odavno preuzeli neke dijelove japanske pop kulture, a pojam „*kawaii*“ toliko je duboko povezan s pop kulturom Japana da ga je nemoguće zanemariti. Tako se i na Zapadu sve češće mogu vidjeti predmeti sa slikom *Hello Kitty*, *Pokémona* i *Rilakkume*, kao i zapadnjačke verzije *kawaii* likova, poput mačke *Pusheen*.

⁶⁰ Monden, M., 2015. Japanese Fashion Cultures: Dress and Gender in Contemporary Japan. Bloomsbury Academic, str. 115.

⁶¹Sato, K., 2009. From Hello Kitty To Cod Roe Kewpie: A Post war Cultural History of Cuteness in Japan. Education About Asia, Vol. 14, br. 2, str. 39.-40.

⁶² Kawamura, Y., 2012. Fashioning Japanese Subcultures, Berg, str. 58.

4.2 LOLITA

Japanska Lolita moda je *street fashion* stil koji se pojavio 1970-ih, danas povezan s četvrti Harajuku u Tokiju. Lolita moda karakterizirana je naročito ženstvenim stilom koji obiluje raskoši čipke, volana i vrpce. Glavni odjevni predmet Lolita djevojke je haljina u stilu viktorijanskih haljina za djevojčice, u kombinaciji sa modnim dodacima poput bijelih čarapa s volanima, *Mary Jane* cipela, mašni u kosi i viktorijanskih ženskih šešira. Za neke djevojke koje nose ovaj stil, Lolita nije samo izbor odijevanja, već i definira njihov identitet i životni stil.⁶³

Na Zapadu pojam „Lolita“ najčešće asocira na glavni lik u istoimenom romanu Vladimira Nabokova iz 1955. godine. Međutim, u Japanu pojam „Lolita“ opisuje mlade žene, obično u kasnim tinejdžerskim godinama ili ranim dvadesetima, koje se u svakodnevnom životu odijevaju poput lutki iz viktorijanskog doba, prekrivene od glave do pete u čipki, volanima i mašnjama. Estetiku Lolite obilježavaju haljine kakve su nosile djevojčice u engleskom viktorijanskom dobu, slične haljini kakvu nosi Alisa u knjizi Lewisa Carrolla, *Alisa u Zemlji Čudesa*.⁶⁴

Lolita moda postoji već više od četrdeset godina, te je danas jednako duboko ukorijenjena u japanskoj kulturi mladih kao i na njezinim počecima. Unatoč malim promjenama koje su se dogodile od Lolitinog prvog pojavljivanja u kasnim 1970-ima, određeni elementi ostaju i danas nepromijenjeni. Prvo, odjeća mora crpiti inspiraciju iz vremenskog razdoblja i mjesta koje nije suvremeni Japan; drugo, odjeća Lolita djevojaka mora biti visoke kvalitete (s kojom dolazi i visoka cijena) kako ne bi izgledala poput jeftinijih kostima; treće, odjeća mora naglasiti nevinost, ranjivost i nježnost Lolite, iliti drugim riječima, njezinu slatkoću, po kojoj su *kawaii* i Lolita moda povezani.⁶⁵ Lolite koriste šminku za stvaranje mlađeg izgleda, kao što su velike oči i koža bez ikakvih mrlja, do te mjere da izgledaju poput porculanskih lutki.⁶⁶ Ne postoji muška ekvivalenta Lolita mode – za muškarce bi najbliži modni trend mogao biti *Aristokrat*, koji podrazumijeva odijevanje poput viktorijanske aristokracije.⁶⁷

⁶³Slade, T., 2009. Japanese Fashion: A Cultural History. Berg, str. 153.-154.

⁶⁴Winge, T., 2008. Undressing and Dressing Loli: A Search for the Identity of the Japanese Lolita. University of Minnesota Press, str. 47.-48.

⁶⁵Yunker, T., 2011. Lolita: Dreaming, Despairing, Defying. New York University, str. 98.-99.

⁶⁶Winge, T., 2008. Undressing and Dressing Loli: A Search for the Identity of the Japanese Lolita. University of Minnesota Pres, str. 52.

⁶⁷Yunker, T., 2011. Lolita: Dreaming, Despairing, Defying. New York University, str. 106.

Lolita kultura nastala je nakon što je u Japanu započelo „*kawaii* ludilo“. Do 1980-ih je Japan postao opsjednut svime što se moglo opisati kao *kawaii*, a slatko je postalo i značajan dio Lolita mode, što je najbolje vidljivo u korištenju plišanih životinja kao modnih dodataka i klasične Lolita siluete inspirirane haljinama djevojčica.⁶⁸ Kao i ženska *kawaii* moda, Lolita odijevanje je vrsta osobne pobune protiv tradicije. Usvajanjem izgleda i stava djevojčice, Lolita je sposobna stvoriti verziju sebe koja je slobodna od pritisaka svakodnevnog života. Neke Lolite neće samo nositi odjeću poput djevojčica, već će i govoriti djetinjim, visokim glasom, usvojiti djetinjasto držanje tijela, i nositi sa sobom plišane igračke. Predstavljajući se kao slaba, nevina, nježna i ranjiva, Lolita šalje jasnu poruku o svom odbijanju prihvaćanja klasičnih ženskih uloga, odnosno uloga supruge i majke. Ponašajući se sebično i djetinjasto, Lolita proturječi gotovo svakoj tradicionalnoj vrijednosti.⁶⁹

Kad god se raspravlja o Lolita modi ne može se ignorirati ozbiljan problem zvan „Lolita kompleks“, u Japanu znan kao *Lolicon*. *Lolicon* se pojavio u isto vrijeme kada i Lolita moda, i odnosi se na seksualnu privlačnost odraslog muškarca prema mladim djevojkama ili djevojkama mladolikog izgleda. Međutim, unatoč zajedničkom imenu i vremenskom okviru, Lolite tvrde kako je njihova moda potpuna suprotnost od *Lolicon*.⁷⁰ Lolita kultura redefinirala je ime „Lolita“ kako bi stvorila novo značenje koje odgovara njezinim svrhama, nevezano uz Nabokovljevu zapadnjačku ideju Lolite, kao ni uz Lolita kompleks.⁷¹ Žene koje se oblače u Lolita modu ne čine to zbog muškaraca. Lolite su vrlo glasne po tom pitanju: fotografije su zabranjene u svakoj Lolita trgovini, a većina Lolita neće pristati da ih se fotografira. Nadalje, Lolita moda se sa svojim naglaskom na ekstravaganciji i buntovničkom stavu ne smatra privlačnom *Lolicon* muškarcima, ili čak Japancima općenito. Muškarce će vjerojatnije prije odbiti nego privući Lolita izgled, jer iako Lolita izgledom asocira na djevojčicu, bilo koja odrasla žena koja je dovoljno hrabra da se oblači kao Lolita, unatoč negodovanju javnosti, pokazuje kako razmišlja za sebe i neće se dati iskoristiti.⁷²

⁶⁸Winge, T., 2008. Undressing and Dressing Loli: A Search for the Identity of the Japanese Lolita. University of Minnesota Pres, str. 48.-49.

⁶⁹Yunker, T., 2011. Lolita: Dreaming, Despairing, Defying. New York University, str. 101.

⁷⁰Yunker, T., 2011. Lolita: Dreaming, Despairing, Defying. New York University, str. 107.-108.

⁷¹Winge, T., 2008. Undressing and Dressing Loli: A Search for the Identity of the Japanese Lolita. University of Minnesota Pres, str. 50.

⁷²Yunker, T., 2011. Lolita: Dreaming, Despairing, Defying. New York University, str. 108.

Kao i bilo koja druga varijacija kawaii mode, Lolita stil djevojkama pruža bijeg od stvarnosti, u ovom slučaju bijeg u viktorijansko doba. Lolita kultura jedna je od najprepoznatljivijih u Japanu i među najpopularnijim *street fashion* trendovima koji se mogu vidjeti u okrugu Harajuku. Lolita moda djevojkama omogućuje odlučivanje za sebe u društvu koje od njih očekuje tradiciju. Način na koji govore, njihovo držanje, odijevanje i stvaranje vlastitih vrijednosti odvaja Lolite od ostatka japanskog društva. Odijevanje viktorijanskih haljina djevojkama daje samopouzdanje, a Lolita zajednica im pruža potporu djevojaka s istim stavovima.

4.3 GYARU I GYARU-O

U okrugu Shibuya se 1990-ih pojavila Gyaru supkultura, koja je označila početak tamošnje ulične mode. Danas je Shibuya znana kao jedno od najpoznatijih središta mode u Japanu, gdje se može vidjeti pregršt različitih modnih stilova i kultura. Početak supkultura u Shibuyi vezan je uz trgovački centar *Shibuya 109*, otvoren 1979. godine. *Shibuya 109* ključan je za Gyaru kulturu – kao mjesto za kupnju odjeće u gyaru stilu postao je centar okupljanja Gyaru djevojaka i mladića. Pojam *Gyaru* dolazi od engleske riječi za djevojku, „gal“. Dok u većini japanskih modnih supkultura prevladavaju žene, Gyaru kultura je iznimka. Muška verzija Gyaru stila zove se Gyaru-o.⁷³ Kao i Lolita kultura, Gyaru kultura buni se protiv japanskih tradicija. Gyaru djevojku karakterizira preplanula koža, dugački umjetni nokti, dramatična šminka, kontaktne leće u boji, obojena natapirana kosa i kratka odjeća. Osim prepoznatljive mode i šminke, Gyaru kultura ima vlastite žargone i idiome koji nastaju skraćivanjem i kombiniranjem engleskih i japanskih riječi. Na primjer, *one-pi* znači „jednodijelna haljina“ (od engl. „one-piece“), *pa-Gyaru* znači „djelomično Gyaru“ (od engl. „partially Gyaru“), *no-pro* znači „nema problema“ (od engl. „no problem“). Gyaru-o, kao i Gyaru, prepoznaju se po preplanuloj koži, natapiranoj kosi i nekonvencionalnom modnom izričaju.⁷⁴

Gyaru životni stil temelji se na zabavljanju, plesanju, odlasku u klubove, kulturi mladih općenito. Stoga je Gyaru kultura stekla prilično negativnu reputaciju u japanskom društvu i mnogi Japanci gledaju s prijezirom na Gyaru način života. No,

⁷³ Kawamura, Y., 2012. Fashioning Japanese Subcultures, Berg, str. 51.-54.

⁷⁴ Kawamura, Y., 2012. Fashioning Japanese Subcultures, Berg, str. 52.-54.

odbacivanje tradicije dio je Gyaru filozofije. Ipak, iako Gyaru kultura stvara vlastite životne vrijednosti, to ne znači da su one doživotne. Za razliku od mnogih drugih supkultura u Japanu, Gyaru i Gyaru-o u određenoj dobi prihvate kako je vrijeme da napuste Gyaru zajednicu. Gyaru tada postaju znane kao *Onē-Gyaru* („Gyaru starija sestra“). Prema Kawamuri (2012), mnoge bivše Gyaru su prilično konzervativne i udaju se mlade u usporedbi s ostalim Japankama. Također imaju djecu dosta rano, a bivše Gyaru djevojke koje postanu majke zovu se *Gyaru Mama*, a njihovo dijete *Chibi Gyaru* („mala Gyaru“).⁷⁵

Gyaru kultura jedna je od rijetkih japanskih kultura koja se ne temelji na pojmu *kawaii*. U suprotnosti sa Lolitama koje žele izgledati mlađe, Gyaru djevojke žele izgledati starije. U Japanu su blijeda koža i čedno odijevanje priznati standard ljepote, a Gyaru sa svojim umjetnim tenom i kratkim suknjama pokazuju kako ih nije briga za mišljenje društva. Gyaru stil doživio je vrhunac 2000-ih, no nije potpuno nestao. U Shibuyi se i danas mogu vidjeti Gyaru i Gyaru-o, no vjerojatno u manje ekstremnom izdanju nego kada su se prvi puta pojavili.

5. UTJECAJ JAPANNA NA GLOBALNU MODNU INDUSTRIJU

U drugoj polovici devetnaestog stoljeća japanska umjetnost i dizajn stekli su iznimnu popularnost i počeli su snažno utjecati na zapadnjačko slikarstvo, arhitekturu, skulpturu i modu. Utjecaj japanske umjetnosti na zapadnu je fenomen nazvan „japonizam“, koji je trajao od otvaranja Japana prema Zapadu 1853. godine do otprilike kasnih 1920-ih.⁷⁶ Pojam japonizam prvi je upotrijebio francuski umjetnički kritičar Philippe Burty u časopisu *La Renaissance litteraire et artistique* objavljenom 1872. godine. Burty je definirao japonizam kao „proučavanje umjetnosti i genijalnosti Japana“. Zbog širine fenomena prilično je teško jasno definirati što je japonizam, no može se općenito složiti kako je to pokušaj razumijevanja i prilagodbe japanske umjetnosti na Zapadu.⁷⁷ Interes za japansku modu na Zapadu započeo je još u

⁷⁵ Kawamura, Y., 2012. Fashioning Japanese Subcultures, Berg, str. 60.-64.

⁷⁶Keukelaar, M., 2020. Japonism and Fashion: How Western Women's Popular Dress Was Influenced by the Japanese Craze of the 19th Century, Lindenwood University, str. 1.

⁷⁷Ono, A., 2001. Japonisme in Britain - A Source of Inspiration, University of Glasgow, str. 1.-3.

sedamnaestom stoljeću, putem razmjene s Nizozemskom, kada je kimono prvi puta donesen u zapadnu Europu.⁷⁸

U razdoblju Meiji ponovni kontakt između Japana i Zapada započeo je nakon dolaska američkog komodora Matthewa Perryja u Japan 1853., što je označilo kraj japanske politike izolacije. Diplomati, trgovci i umjetnici koji su posjetili Japan vratili su se u Europu sa širokim znanjem o japanskom životu i kulturi. Objavljivali su knjige i članke u kojima su opisivali japanske običaje, društvo i umjetnost, te tako zainteresirali ljude za drugačiji pogled na svijet od europskog. Zapadnjački trgovci su počeli izvoziti japanske predmete i donositi ih u svoje zemlje. Na međunarodnim izložbama, koje su se počele održavati u glavnim europskim i američkim gradovima, bilo je moguće vidjeti predmete iz japanske umjetnosti i kulture. Izložbe su uključivale tradicionalni tekstil, lepeze, tapiseriju, keramiku, porculan, lakirano posuđe, metalne predmete i mnogo drugih primjera, uglavnom iz svakodnevnog života.⁷⁹ To sugerira kako su tada za europske umjetnike izvori inspiracije bili tradicionalni japanski objekti, poput kimona, dekorirane keramike, svilenih tkanina, koje su koristili kao rekvizite u svojim portretima. Umjetnici su posjećivali trgovine odjeće u Londonu i Parizu, fascinirani japanskom estetikom, materijalima i kulturom.⁸⁰

S otvaranjem japanskih granica za trgovinu, modni dizajneri na Zapadu, posebno u Francuskoj, bili su izloženi istočnjačkim odjevnim predmetima koji su nadahnuli nove trendove na Zapadu. Zbog svilenih kimona viđenih na međunarodnim izložbama i sajmovima u Londonu, Beču i Parizu, pojavio se interes Zapadnjaka za odijevanje tradicionalne japanske odjeće.⁸¹ Zapadnjacima se kimono svidio jer je bio lagan, a ipak topao, prekrasno ukrašene tkanine, jedinstvene siluete neviđene na Zapadu, no možda i najviše jer kvalitetna japanska svila nositelju pruža osjećaj luksuza i raskoši. Isprva je na Zapadu kimono bio nošen samo kao privatna, kućna odjeća ili odjeća za spavanje.⁸² Ova kulturna razmjena odjeće išla je u oba smjera, no dok su Japanci zapadnjačku odjeću smatrali simbolom modernizacije, te su je polako

⁷⁸Keukelaar, M., 2020. Japonism and Fashion: How Western Women's Popular Dress Was Influenced by the Japanese Craze of the 19th Century, Lindenwood University, str. 2.

⁷⁹Ono, A., 2001. Japonisme in Britain - A Source of Inspiration, University of Glasgow, str. 3., 10.

⁸⁰Keukelaar, M., 2020. Japonism and Fashion: How Western Women's Popular Dress Was Influenced by the Japanese Craze of the 19th Century, Lindenwood University, str. 3.

⁸¹Keukelaar, M., 2020. Japonism and Fashion: How Western Women's Popular Dress Was Influenced by the Japanese Craze of the 19th Century, Lindenwood University, str. 3.

⁸²Onohara, N., 2011. Japan as fashion: Contemporary reflections on being fashionable, University of Hyogo, str. 34.

počeli nositi umjesto svoje tradicionalne, za Zapadnjake je kimono u 19. stoljeću bio nešto poput današnje kućne haljine. Međutim, utjecaj japanske mode na zapadnu postao je snažniji pred kraj devetnaestog i na početku dvadesetog stoljeća. Haljine u zapadnjačkom stilu inspirirane japanskom siluetom, dizajnom i tkaninom postale su vrlo popularne. Primjerice, izrađivane su raskošne zapadnjačke haljine od prije upotrijebljenih svilenih kimona, preobražene u potpuno novi oblik, ali s i dalje prepoznatljivim japanskim štihom. Ove vrste tkanina ponekad su nabavljane od žena koje su željele prodati svoj kimono za koji su smatrale kako je izašao iz mode u Japanu. Drugi način na koji je kimono utjecao na zapadnjačku haljinu bio je kroz siluetu i promjene u stilu, kao što su dugački rukavi s otvorom, viđeni na *furisode* kimonu, ukrasi izvezeni od zlatnih niti, korištenje tkanine s uzorcima koji oponašaju uzorke na kimonu, a posebno su popularni bili motivi cvijeća poput trešnjinog cvijeta, japanskih irisa i krizantema. Pod utjecajem japonizma modni dizajneri sa Zapada počeli su sve više cijeniti naturalističke elemente kod dizajniranja odjeće, koji su u Japanu prevladavali još od razdoblja Heian, kada su različite boje tkanine predstavljale različite sezonske biljke.⁸³ Iako su bili inspirirani klasičnim japanskim motivima, uzorci na tkanini poprimili su europski izgled tako što su postavljeni simetrično. Takvi dizajni često su se pojavljivali u zapadnoj modi tijekom kasnog devetnaestog i ranog dvadesetog stoljeća, s ciljem imitiranja japanskih motiva.⁸⁴ Zapadnjaci su bili inspirirani japanskom umjetnošću i kulturom te su prenijeli detalje iz japanske slikovne umjetnosti, kao i tradicionalne odjeće, u svoj rad. Inspirirani elementima iz japanske umjetnosti formirali su vlastiti stil, a ne samo imitirali japansku kulturu.⁸⁵

Jedno objašnjenje za nastanak Japonizma je u viktorijanskoj viziji antike. Viktorijansko društvo gledalo je na prošlost kao na zlatno doba, daleko inspirativnije i plemenitije nego njihovo vrijeme. Tadašnja umjetnost izražavala je želju za bijegom od materijalizma i industrijalizacije u jednostavniju prošlost, koju im je pružio tek otvoreni Japan, neokaljan zapadnjačkim idealima. Zapadnjaci su pokušali razumjeti

⁸³Keukelaar, M., 2020. Japonism and Fashion: How Western Women's Popular Dress Was Influenced by the Japanese Craze of the 19th Century, Lindenwood University, str. 4.-8.

⁸⁴Keukelaar, M., 2020. Japonism and Fashion: How Western Women's Popular Dress Was Influenced by the Japanese Craze of the 19th Century, Lindenwood University, str. 7.

⁸⁵Ono, A., 2001. Japonisme in Britain - A Source of Inspiration, University of Glasgow, str. 1.

potpuno nepoznatu zemlju, Japan, tako što su ga uspoređivali s vlastitom prošlosti koju su idealizirali.⁸⁶

Nakon otvaranja granica, razmjena između Japana i zapadne Europe utjecala je na obje kulture. Dok su Japanci prihvatili zapadnjačku odjeću kao simbol modernosti i napretka, na Zapadu su promjene tekstila, uzoraka na tkanini i dužine rukava pokazale dubok utjecaj koji je Japonizam imao na zapadnu modnu industriju u kasnom devetnaestom i ranom dvadesetom stoljeću. Kroz razdoblja pod utjecajem japonizma na zapadnjačkim ženskim haljinama vide se promjene inspirirane kimonom i japanskom tradicijom.

U japanskim urbanim centrima, osobito u Tokiju, ljudi su tijekom 1950-ih i 1960-ih gotovo u potpunosti prihvatili zapadnjačku odjeću. Trendovi koji su u to vrijeme bili popularni na Zapadu su bili brzo uvezeni u Japan ili su lokalno reproducirane točne kopije. Međutim, bez obzira koliko su modernima japanski modni potrošači postali, Tokio nije bio uključen u svjetska modna središta (Pariz, Milan, New York), niti je bio priznat kao „grad mode“ – sve do 1970-ih s dolaskom dizajnera Kenza Takade na parišku modnu scenu.⁸⁷ Kenzo Takada preselio se iz Japana u Francusku i tamo osnovao vlastitu modnu kuću *Kenzo*, 1970. godine. Takada je bio poznat po kombiniranju na Zapadu do tada „nespojivog“, poput korištenja kariranih, cvjetnih i prugastih uzoraka zajedno. U njegovom radu jasno se mogao prepoznati Japan – tehnike šivanja koje je koristio bila su ukorijenjene u japanskoj tradiciji, a njegovi kvadratni oblici i ravne linije inspirirane su kimonom. Odmah nakon Takadine prve modne revije u Parizu 1970., jedna od njegovih kreacija izrađena tradicionalnom japanskom tehnikom šivanja *sashiko* prikazana je na naslovnici modnog časopisa *Elle*, jednog od tada najutjecajnijih časopisa u Francuskoj. Njegov iznenadni uspjeh u Parizu izazvao je među europskim modnim profesionalcima zanimanje za Tokio. Zapad od modnih dizajnera očekuje egzotičnost, upečatljivost i originalnost, i japanski modni dizajneri, kao što su Kenzo Takada i oni koji su slijedili nakon njega, uspješno su ispunili taj zahtjev.⁸⁸

Najznačajniji utjecaj Japana na svjetsku modnu scenu ostvarili su modni dizajneri Rei Kawakubo, Issey Miyake i Yohji Yamamoto, a koji su zajedno stvorili

⁸⁶Ono, A., 2001. Japonisme in Britain - A Source of Inspiration, University of Glasgow, str. 41.

⁸⁷Kawamura, Y., 2012. Fashioning Japanese Subcultures, Berg, str. 22.

⁸⁸Kawamura, Y., 2012. Fashioning Japanese Subcultures, Berg, str. 23.

japanski avangardni modni stil.⁸⁹ U modnoj industriji, avangarda se odnosi na odbacivanje prihvaćenih standarda pri dizajniranju odjeće, u korist inovativnom pristupu u dizajnu i upotrebi materijala. Miyake, Kawakubo i Yamamoto promijenili su zapadne norme nošenja odjevnog predmeta, kao i samu prirodu visoke mode. Kroz povijest se ženska odjeća na Zapadu krojila s ciljem isticanja kontura tijela, no trio japanskih dizajnera predstavio je novitet u obliku širokih, apstraktnih krojeva. Kao kod Kenza, elementi kimona u njihovim kreacijama jasno su vidljivi, posebno u ranijim radovima.⁹⁰ Stavlajući veliki naglasak na tradicionalnu japansku umjetnost, u kombinaciji sa zapadnjačkim umjetničkim modernizmom, Miyake, Kawakubo i Yamamoto mogu se pripisati stvaranju japanske estetike u svjetskoj modnoj industriji. Kao i kod kostima japanskog nō kazališta, i njihove kreacije obilježavaju teatralnost, raskoš, originalnost i naglasak na pokret.⁹¹ Dizajnerica Rei Kawakubo znana je po redefiniranju rodnog identiteta unutar modne industrije, opovrgnuvši u svojim kolekcijama tradicionalno mišljenje kako ženska odjeća mora biti ženstvena. Umjesto toga, njezine kolekcije obilježavaju predimenzionirani, inovativno strukturirani komadi koji nisu određeni rodom. Yohji Yamamoto poznat je po svom eksperimentiranju s netradicionalnim krojem odjevnih predmeta i predimenzioniranim komadima. U 80-ima je smatrao kako tadašnja ženska moda nije bila prikaz prave ljepote i senzualnosti. Tijekom vremena kada su najveći trend u ženskoj odjeći bile jarke boje, Yamamotova upotreba crne boje bila je simbol njegovog cijenjenja suptilne i nenametljive ljepote. Njegove kolekcije prepoznatljive su po avangardnom duhu, velikim siluetama u crnoj boji, i mnogo različitih tekstura. Issey Miyake bio je poznat po svojoj tehnološkoj inovativnosti pri dizajnu odjeće – surađivao je s nizom tekstilnih umjetnika, kipara, slikara i arhitekata. Njegova moda je razigrana, šarena, s naglaskom na pokret i slobodu kretanja. Najpoznatiji je po asortimanu *Pleats Please* stvorenim kroz manipulaciju nabranih tkanina i kolekcijama *A-POC* (od „A Piece of Cloth“ – „komad tkanine“) koje su izrađene od jedincatog komada tkanine.⁹²

⁸⁹Onohara, N., 2011. Japan as fashion: Contemporary reflections on being fashionable, University of Hyogo, str. 35.

⁹⁰Kawamura, Y., 2012. Fashioning Japanese Subcultures, Berg, str. 24.

⁹¹Da Cruz, A., 2004. Miyake, Kawakubo, and Yamamoto: Japanese Fashion in the Twentieth Century, New York: The Metropolitan Museum of Art, (http://www.metmuseum.org/toah/hd/jafa/hd_jafa.htm)

⁹²English, B., 2011. Japanese Fashion Designers: The Work and Influence of Issey Miyake, Yohji Yamamoto and Rei Kawakubo, Berg, str. 10.-17., 38.-45., 68.-73.

Trio japanskih dizajnera značajno je utjecao na razvoj visoke mode Zapada. Kako je njihova popularnost u modnim krugovima rasla, tako je kimono prestao biti simbol japanske mode. Visoku modu Japana danas predstavlja avangardni stil za koji su zaslužni Kawakubo, Yamamoto i Miyake. Značaj njihovih modernih kreacija za suvremenu visoku modu Zapada dokaz je utjecaja japanske mode na globalnu modnu industriju.⁹³

Dok je tradicionalna odjeća poput kimona i dalje simbol japanske kulture, ovaj trio japanskih dizajnera transformirao je modu dvadesetog i dvadeset i prvog stoljeća te dokazao Zapadu kako talentirani dizajneri ne dolaze samo iz Pariza. Dokazali su kako se zadana pravila i norme Zapadne mode mogu prekršiti, a svojim eksperimentiranjem uzdigli su odjeću na razinu umjetničkih djela, kao i Tokio na razinu Pariza, Milana i New Yorka.

ZAKLJUČAK

Kimono nije samo simbol Japana, već i japanske kulture i povijesti. Njegova se uloga mijenjala kroz povijest, a povijesne okolnosti utjecale su na oblik kimona. U

⁹³Onohara, N., 2011. Japan as fashion: Contemporary reflections on being fashionable, University of Hyogo, str. 35.

razdoblju Heian raskošni *jūnihitoe* bio je statusni simbol aristokracije; u vojnim vladama razdoblja Kamakura, Ashikaga i Momoyama pojednostavljene kimona označilo je početak aktivnije vladavine; razdoblje Edo donijelo je procvat građanske klase, koja je premjestila dekoracije na unutrašnju stranu kimona; u razdoblju Meiji i narednim razdobljima muškarci su preuzeli zapadnjačko odijelo, dok su žene u kimonu bile čuvarice japanske tradicije; u 21. stoljeću, većina Japanaca odijeva kimono samo u posebnim prilikama, vezanim za tradiciju, poput vjenčanja, kulturnih obreda i raznih ceremonija, a kimono je također ključni dio tradicionalnih umjetnosti. Dakle, kroz povijest je kimono bio iskaz društvenog statusa, godišnjih doba, osobnog stila, bogatstva, društvenih i povijesnih okolnosti. U međuvremenu, kimono se polako počeo vraćati na ulice kao jedinstveni modni izražaj koji stoji u suprotnosti sa prolaznim zapadnjačkim trendovima. Mnogi suvremeni japanski modni dizajneri u svojim radovima još uvijek uključuju elemente kimona. Jedan od najprepoznatljivijih, ako ne i najprepoznatljiviji tradicionalni odjevni predmet postao je simbol Japana jednako kao što su to planina Fuji i trešnjin cvijet.

LITERATURA

1. Andressen, C., 2002. *A short history of Japan: From Samurai to Sony*. Allen & Unwin
2. Asche, A., 2000. *Japanese Kimono Fashion of the Early Twentieth Century*. University of Nebraska
3. Belarmino, M., Roberts, M. R., 2019. *Japanese Gender Role Expectations and Attitudes: A Qualitative Analysis of Gender Inequality*. *Journal of International Women's Studies* vol. 20, br. 7
4. Cliffe, S., 2010. *The Ironies of Japan Going Into Trousers*. Jumonji University
5. Cliffe, S., 2017. *The Social Life of Kimono: Japanese fashion past and present*. New York: Bloomsbury Academic
6. Da Cruz, A., 2004. *Miyake, Kawakubo, and Yamamoto: Japanese Fashion in the Twentieth Century*. New York: The Metropolitan Museum of Art
7. English, B., 2011. *Japanese Fashion Designers: The Work and Influence of Issey Miyake, Yohji Yamamoto and Rei Kawakubo*. Berg
8. Goldstein-Gidoni, O., 1999. *Kimono and the Construction of Gendered and Cultural Identities*. University of Pittsburgh
9. Hastings, Sally A., 1993. *The Empress' New Clothes and Japanese Women, 1868–1912*. *The Historian*, vol. 55, br. 4
10. Henshall, Kenneth G., 2004. *A History of Japan: From Stone Age to Superpower*. Palgrave Macmillan
11. Kawamura, Y., 2012. *Fashioning Japanese Subcultures*, Berg
12. Keukelaar, M., 2020. *Japonism and Fashion: How Western Women's Popular Dress Was Influenced by the Japanese Craze of the 19th Century*. Lindenwood University
13. Milhaupt Satsuki, T., 2014. *Kimono: A Modern History*. Reaktion Books
14. Monden, M., 2014. *Japanese Fashion Cultures: Dress and Gender in Contemporary Japan*. Bloomsbury
15. Ono, A., 2001. *Japonisme in Britain - A Source of Inspiration*. University of Glasgow
16. Onohara, N., 2011. *Japan as fashion: Contemporary reflections on being fashionable*. University of Hyogo

17. Ramos, Ó., Garcés, P., 2005. *Japanese Women's Role. Past and Present.* Bulletin of Portuguese - Japanese Studies, vol. 10-11
18. Sato, K., 2009. *From Hello Kitty To Cod Roe Kewpie: A Post war Cultural History of Cuteness in Japan.* Education About Asia, vol. 14, br. 2
19. Shively, D.H., 1964. *Sumptuary Regulation and Status in Early Tokugawa Japan.* Harvard University
20. Slade, T., 2009. *Japanese Fashion: A Cultural History.* Berg
21. Winge, T., 2008. *Undressing and Dressing Loli: A Search for the Identity of the Japanese Lolita.* University of Minnesota Press
22. Younker, T., 2011. *Lolita: Dreaming, Despairing, Defying.* New York University

SAŽETAK

Povijest kimona započela je na carskom dvoru u razdoblju Heian. Najznačajnije književno djelo razdoblja je roman *Genji Monogatari*, a na njegovom ilustriranom svitku prikazan je kimono razdoblja Heian – *jūnihitoe*. Osim kao prethodnik kimona, *jūnihitoe* je za povijest japanske mode važan kao izričaj veze između prirode i japanskog naroda: brojni slojevi tkanina od kojih se sastojao *jūnihitoe* predstavljali su japanske sezonske biljke, a posebna se pozornost obraćala na promjene godišnjih doba i s njima povezano kombiniranje boja. U razdoblju Heian pojavio se i *kosode*, ogrtač koji je aristokracija nosila ispod slojeva *jūnihitoe* haljina. U narednim razdobljima *kosode* je zamijenio *jūnihitoe* i postao najbliža veza s današnjim oblikom kimona. Tako je *kosode* razdoblja Edo postao raskošno dekoriran, duži, tanji, nošen s manje slojeva, s rukavima koji su se s vremenom odvajali od tijela sve dok oblikom nije postao sličan suvremenom kimonu. Modu razdoblja Edo obilježili su vladini zakoni o klasnom odijevanju, koji su zabranili građanskoj klasi kupnju odjeće kakvu si je prije samo aristokracija mogla priuštiti. Svrha ovih zakona bila je očuvanje društvenog poretka, odnosno klasnih razlika obilježenih cijenom odjeće. U razdoblju Meiji započeo je utjecaj Zapada na odjeću Japanaca. Car i carica prvi su zamijenili tradicionalni kimono za zapadnjačko odijelo i haljinu, a uskoro su i građani počeli kombinirati kimono sa zapadnjačkim modnim dodacima. S pojavom šivaćeg stroja žene su počele svojoj djeci šivati zapadnjačku odjeću, iako su one zadržale kimono. Pod sve većim utjecajem zapadnjačkih običaja i kulture u Japanu je polako nestajala tradicija nošenja kimona. Zatim, nakon Drugog svjetskog rata, Japanci su gotovo u potpunosti zamijenili kimono za zapadnjačku odjeću. Zapadnjačka odjeća je zbog svoje praktičnosti, brže izrade i jeftinije cijene postala svakodnevna odjeća u poslijeratnom Japanu, a kimono je postao rezerviran za svečane prilike. Ponovnu želju za nošenjem kimona, posebno među mladima, potaknuo je interes Zapada za japanskom pop kulturom. Danas nošenje kimona u svakodnevnom životu mladima dopušta stvaranje vlastitog stila i izražavanje kreativnosti, kao i povezivanje s prošlosti.

Društvene uloge žena i muškaraca u Japanu mogu se izraziti kroz kimono, odnosno njegovu ulogu u prošlosti i sadašnjosti. U razdoblju Meiji muškarci su kao predstavnici moderne nacije zamijenili kimono za zapadnjačko odijelo u isto vrijeme kada je to i car učinio, dok su žene još godinama ostale u kimonu. Razlog zašto žene

nisu bile poticane na nošenje zapadnjačkih haljina povezan je s tadašnjim ženskim društvenim ulogama. U razdoblju Meiji žena u kimonu predstavljala je savršenu tradicionalnu ženu – suprugu, majku i domaćicu, viđenu kao model ženstvenosti. Iako samo mali broj djevojaka i dalje nosi kimono u svakodnevnom životu, slika žene u kimonu je globalno prepoznatljiv simbol Japana. Želja da se djevojke prikažu kao ideali tradicije je još prisutna u japanskom društvu, posebno tijekom tradicionalnih proslava. Tako se za proslavu Dana punoljetnosti mladići mogu vidjeti u zapadnjačkim odijelima, dok su djevojke odjevene u tradicionalni svileni kimono. Razlika u odijevanju mladih na Dan punoljetnosti može se povezati s društvenim ulogama muškaraca i žena iz razdoblja Meiji: muškarci u odijelima i dalje su simboli napretka, dok su žene u kimonu i dalje simboli tradicije.

O japanskoj modi ne može se govoriti bez spominjanja ulične mode, čiji trendovi postaju sve prisutniji i na Zapadu. Samo neki od japanskih *street fashion* stilova uključuju *kawaii*, kulturu koju obilježavaju pastelne boje, čipka, mašne, volani, plišane igračke, i ljubav prema svemu slatkome; Lolita, stil koji izgledom podsjeća na viktorijanske lutke; i Gyarū (s muškom verzijom Gyarū-o), stil koji karakterizira preplanula koža, dugački umjetni nokti, dramatična šminka, kontaktne leće u boji, obojena natapirana kosa i kratka odjeća. Ono što povezuje svaku od predstavljenih supkultura je pobuna protiv tradicije. Nošenjem odjeće kojom se izdvajaju od društva, kao i stvaranjem vlastitih ideala, pripadnici ovih supkultura šalju poruku kako odbacuju tradicionalne društvene vrijednosti.

Osim ulične mode, Japan je poznat i po visokoj modi, zaslugom dizajnera Issey Miyakea, Yohji Yamamota i Rei Kawakubo, koji su oblikovali japanski avangardni modni stil. Njihovi radovi promijenili su standarde visoke mode Zapada i dokazi su utjecaja japanske mode na globalnu modnu industriju. No, utjecaj Japana na modu Zapada započeo je još u devetnaestom stoljeću. Europski trgovci koji su posjetili Japan objavljivali su knjige u kojima su opisivali japanske običaje, društvo i umjetnost, te tako zainteresirali ljude za Japan. Uskoro su zapadnjačke haljine inspirirane japanskom siluetom, dizajnom i tkaninom postale vrlo popularne, a danas je Tokio priznat kao modno središte, uz Pariz, Milan i New York.

Ključne riječi: kimono, *jūnihitoe*, *kosode*, Japan, rodne uloge, *street fashion*, *kawaii*, Lolita, Gyarū, *japonizam*

ABSTRACT

The history of the kimono began at the imperial court in the Heian period. The most significant literary work of the time is the novel *Genji Monogatari*, and its illustrated scroll shows the kimono of the Heian period – *jūnihitoe*. In addition to being the predecessor of kimono, *jūnihitoe* is important for the history of Japanese fashion as an expression of the connection between nature and Japanese people. The numerous layers of fabric that made up the *jūnihitoe* represented Japanese seasonal plants, and special attention was paid to the changes of the seasons and the color combinations associated with them. Under the layers of *jūnihitoe* aristocracy also wore a cloak called *kosode*. In the following periods, complex *jūnihitoe* was replaced by *kosode*, which became the closest connection to today's kimono form. The Edo period *kosode* became lavishly decorated, longer, made of thinner fabric, worn with fewer layers, with sleeves which separated from the body over time until it became similar in shape to the modern kimono. The fashion of the Edo period was marked by the government's sumptuary laws, which forbade the middle class from purchasing expensive clothing that previously only the aristocracy could afford. The purpose of these laws was to preserve social order, that is, class differences marked by the price and quality of the clothing. In the Meiji period, the Western influence on the Japanese traditional clothing began. The Emperor and Empress were the first to replace the traditional kimono for the Western suit and dress, and soon the citizens began to wear kimono with Western fashion accessories. With the arrival of a sewing machine in Japan, women began to make Western clothing for their children, even though most women of the period stayed clad in kimono. Under an increasing influence of Western culture and customs, the tradition of wearing kimono slowly began to disappear. After the Second World War, the Japanese almost completely replaced the kimono as daily wear for Western clothing. Because of its convenience, faster production and cheaper prices Western clothing was more practical in post-war Japan, and kimono has become reserved for special occasions. The renewed desire to wear kimono, especially among young people, has been influenced by growing Western interest in Japanese pop culture. Today, wearing kimono in everyday life allows young people to create their own style and express their creativity, as well as to connect with the past.

The social roles of men and women in Japan can be expressed through the kimono, observed in its role in the past and present. In the Meiji period, as representatives of modern nation, men exchanged their kimonos for Western suits at the same time as the Emperor did. On the other hand, women still stayed in kimono for years. The reason why women were not encouraged to wear western dresses was related to women's societal roles at the time. In the Meiji period, a woman wearing kimono represented the perfect traditional woman – as a wife, mother and housewife, she was a model of femininity. Although only a small number of women still wear kimono in everyday life, the image of a woman in a kimono is a globally recognizable symbol of Japan. The desire to portray girls as ideals of tradition is still present in Japanese society, especially during traditional celebrations. For example, during the Coming of Age celebration, young men are seen wearing western suits, while girls are dressed in traditional silk kimono. This difference in the clothing of young people can be related to the societal roles of men and women in the Meiji period: men in suits are still symbols of progress, while women in kimono are still symbols of tradition.

One cannot talk about Japanese fashion without mentioning Japan's street fashion, with its trends becoming more and more present even in the West. Just a few of the Japanese street fashion styles include *kawaii*, a culture characterized by pastel colors, lace, bows, ruffles, stuffed toys, and love for all things cute; Lolita, a style reminiscent of Victorian dolls; and Gyaru (with a male version Gyaru-o), a style recognized by tanned skin, long fake nails, dramatic makeup, colored contact lenses, big hair and short clothes. What connects each of the presented subcultures is a rebellion against tradition. By wearing clothing that sets them apart from the rest of the society, as well as by creating their own ideals, the members of these subcultures send a clear message about their rejection of traditional social values.

Apart from street fashion, Japan is also known for high fashion, owing to designers Issey Miyake, Yohji Yamamoto and Rei Kawakubo, who shaped the Japanese avant-garde fashion. Their collections changed the standards for Western high fashion and are evidence of the influence of Japanese fashion on the global fashion industry. However, Japan's influence on Western fashion began as early as in the nineteenth century. European merchants who visited Japan would publish books describing Japanese customs, society and art, thus making people interested

in Japan. Soon, Western dresses inspired by Japanese silhouette, designs and fabric became very popular, and today Tokyo is recognized as a fashion capital, along with Paris, Milan and New York.

Keywords: kimono, *jūnihitoe*, *kosode*, Japan, gender roles, street fashion, *kawaii*, Lolita, Gyarū, *Japonism*